

TÍZ ÖTLET A HAGYATÉKI ELJÁRÁS RACIONALIZÁLÁSÁRA

Absztrakt

Folyamatos elvárás velünk szemben a hagyatéki eljárások gyors és naprakész befejezése. Az életviszonyok azonban egyre bonyolódnak (szokatlan vagyontárgyak, külföldi örökösök, többszörösen egyesített ügyek). Szükséges ezért elgondolkodnunk, hogyan lehet a hagyatéki eljárást gyorsabbá és olcsóbbá tenni a jogszabály vagy a joggyakorlat megváltoztatásával, és az élők munkát kiváltó technológiák alkalmazásával. A tanulmány célja az ezzel kapcsolatos konstruktív vita, széleskörű gondolkodás kezdeményezése.

Tárgyszavak: hagyatéki eljárás, mesterséges intelligencia, online tárgyalás, tulajdoni igény, másodlagos öröklési vita

TEN IDEAS FOR THE RATIONALISATION OF PROBATE PROCEEDINGS

Abstract

There is a continuous expectation that probate proceedings be concluded swiftly and in a timely manner. At the same time, life situations are becoming increasingly complex, including the appearance of atypical assets, foreign heirs, and repeatedly consolidated cases. It is therefore necessary to consider how probate proceedings could be made faster and more cost-effective through amendments to legislation or judicial practice, as well as through the application of technologies capable of replacing manual labour. The purpose of this paper is to initiate constructive debate and broad-based professional reflection on these issues.

Keywords: probate proceedings, artificial intelligence, online hearing, ownership claim, secondary inheritance dispute

Bevezetés

Ha most egy multicég középvezetőjeként tartanék prezentációt, akkor biztosan azzal kezdeném, hogy szenvedélyem a racionalizálás, és elkötelezett vagyok a hatékonyság növelése iránt.¹ De ez nem egy üzleti prezentáció, úgyhogy maradjunk annál, hogy nekem a racionalizálás az egyik régi mániám (a másiktól majd az összegzésben). Régóta figyelem ugyanis a munkafolyamatainkat – a fizetési meghagyásos eljárástól kezdve a hagyatéki eljáráson át az irodavizsgálatokig – és azt látom, hogy nem elsődleges szempont az, hogy a befektetett munka a lehető legjobban hasznosuljon. Sokszor felülírják ezt a jelentőségükhöz képest túlhangsúlyozott dogmatikai szempontok, vagy az a – nem is feltétlenül tudatos – megfontolás, hogy eljárásaink bizonyos fokú bonyolultságát fenn kell tartani, mert ez védelmet jelenthet azok elvesztésének, például mesterséges intelligenciával történő kiváltásának – inkább vélt, mint valós – veszélyével szemben.

A racionalizálás nem pusztán egyszerűsítés, hanem észszerűsítés: a meglévő struktúrák és folyamatok tökéletesítése azzal a céllal, hogy aztán azok nagyobb hatékonysággal működjenek. A javuló hatékonyság révén ugyanaz a munkafolyamat kevesebb idő- és munkaerő ráfordítással végezhető el, amivel vagy munkaidőt spórolunk és ezáltal költséget csökkentünk, vagy pluszmunkát végzünk és ezáltal bevételt növelünk. Máskor a racionalizálás nem is a hatékonyságot, hanem a minőséget javítja, mert egyszerűbb és logikusabb szabályokkal a jogalkalmazók jobban és könnyebben dolgoznak, az ilyen szabályok alapján lefolytatott eljárások pedig az ügyfelek számára is komfortosabbak, hiszen a laikusok jobban fogják érteni, hogy mi történik velük a saját ügyükben, és mit is jelentenek a róluk hozott határozatok.

Az alábbiakban egy tíz pontból álló lista ismertetése következik a Hetv. általam leginkább racionalizálhatónak vagy racionalizálásra szorulóknak vélt rendelkezéseiről. A lista egyes pontjain belül a „hatályos normaszöveg – probléma és megoldás – normaszöveg javaslat” szerkezetet követtem. A lista szubjektív és önkényes, ezért szabadon vitatható és szabadon bővíthető.

¹ Valójában ilyet sosem mondanék; ott sem.

I. AI, data science és online tárgyalás

Az utóbbi tíz évben folyamatosan velünk van egy szünni nem akaró, sőt egyre erősödő modernizációs düh. Ezt a fogalmat arra használják, amikor egy közösség úgy érzi, hogy lemarad a fejlődésben, és ezt a lemaradását azonnal, kényszeresen le akarja dolgozni. Az ilyen nem természetes indíttatású modernizáció általában felülről irányított (kényszerített), radikális változások képében jelenik meg, amelyek figyelmen kívül hagyják a valós igényeket, és még azelőtt lerombolják a régi struktúrákat, hogy a helyükbe lépő újak alkalmasak lennének a hatékony működésre. Ez káoszhoz vezet, ami pedig dühöt és frusztráltságot vált ki, hisz a modernizációtól nem káoszt, hanem fejlődési ugrást várunk, valami olyat, ami érezhetően jobb, mint az azt megelőző volt. Azt hiszem, valami nagyon hasonló történik most velünk például az elektronikus ingatlan-nyilvántartás (E-ing) kapcsán.

Sajátgyártású „elméletem” szerint egy modernizációs projektet akkor érzünk sikeresnek, ha az eredménye jobb, mint a kiindulási állapot, és a többség szerint megérte a rá fordított időt, valamint anyagi és humán erőforrást. Ezt pedig akkor fogjuk így gondolni, ha a megvalósításra fordított időt, pénzt, munkát, valamint az átállással szükségképpen együtt járó hatékonyságvesztést a projekt működésének megindulása után belátható időn belül visszanyerjük.

Ilyen, a mindennapi munkánkra kihatással bíró modernizációs projekt volt a közelmúltban az elektronikus fizetési meghagyásos eljárás, az elektronikus ügyintézés, és az elektronikus ügyviteli rendszer bevezetése. Most pedig épp a szemünk előtt zajlik másik kettő: az elektronikus ingatlan-nyilvántartási rendszer és az MI-forradalom. Azzal a lényeges különbséggel, hogy míg előbbinek csak elszenvedői vagyunk (a szó szoros értelmében is), utóbbit mi alakíthatjuk saját képünkre. Ebben persze legalább akkora kockázat rejlik, mint amekkora lehetőség. Akár az egyes irodák szintjén, akár kamarai szinten valósul meg az MI alkalmazása, mindenképp kulcskérdés az igények helyes felmérése és az alkalmazási területek megfelelő kiválasztása. Számomra például teljesen egyértelmű, hogy nem jó irány az MI használata az ügyfél-kommunikáció automatizálására. Aki „beszélgetett” már chatbottal, annak nem kell magyarázni, hogy miért nem. Ami működhet egy panaszkezeléssel foglalkozó ügyfélszolgálaton, az nem fog jól működni az irodáinkban, mert számunkra az ügyfelek megszerzése és megtartása a cél, míg például egy fogyasztói panaszokat vagy biztosítási kárbejelentéseket intéző ügyfélszolgálat számára nem feltétlenül ez az elsődleges. Bár ezen alkalmazások intelligencia szintje jelenleg is különböző, és nyilván már a közeljövőben is rengeteget fognak fejlődni, mégis azt gondolom, hogy ha az ilyen irányú fejlesztésekre fordítható erőforrásaink nem korlátlanok, akkor ezt az irányvonalat hátrébb kell rangsorolnunk.

Az én képzeletbeli rangsoromban egyértelműen a hagyatékátadó végzések és a tárgyalási jegyzőkönyvek előkészítése szerepel az első helyen. Azért, mert ezek az iratok minden irodában nagy számban készülnek, előkészítésük sok munkaidőt vesz igénybe, sok adatot tartalmaznak, és formalizálhatók. Fontos hangsúlyozni, hogy ehhez nem is feltétlenül MI kell, hanem csak jól kitalált, a munkánkra szabott, automatizált folyamatok, okos alkalmazások.

A hagyatékátadó végzések és a tárgyalási jegyzőkönyvek előkészítési munkáinak jelentős részét teszi ki a más iratokból történő manuális adatmásolás, majd az adatmásolás helyességének ellenőrzése. A hagyatékátadó végzésben és a tárgyalási jegyzőkönyvben feltüntetésre kerülő adatok többsége valamilyen nyilvántartás adatbázisának részét képezik: az iratokban szereplő személyek, vagyis az örökösök és az örökösök adatait a személyiadat- és lakcímnnyilvántartás, a hagyatéki vagyontárgyakét az ingatlan-nyilvántartás, a cégnyilvántartás és a gépjárműnyilvántartás tartalmazza. A hitelintézetek és pénzügyi szolgáltatók által kezelt megtakarítások, illetve az általuk bejelentett hitelezői igények adatai pedig a banki megkereső rendszeren keresztül szolgáltatott adatközlésekben szerepelnek. Ha megoldanánk ezeknek az adatoknak a kiemelését és másolhatóvá tételét, akkor azzal jelentős mennyiségű élőmunkát tudnánk megspórolni. Ezzel párhuzamosan az előkészítő munka pontossága is majdnem tökéletessé válna, ami – legalábbis az adatok tekintetében – az ellenőrzését is szinte feleslegessé tenné. De tulajdonképp már az is jelentős könnyítést jelentene, ha legalább a hagyatéki leltárban feltüntetett adatok kinyerhetőek volnának, feltéve, hogy a leltár adattartalmát és struktúráját hozzáigazítanák a hagyatékátadó végzéseinkhez. Nem is kell ugyanis feltétlenül a 100 %-os pontosságot célul tűzni, hiszen az emberi munka sem ilyen.

A szükséges adattartalom kinyerése és átemelése mellett az előkészítő munka másik, érdemi része az adott ügy tényállásának megfelelő hagyatékátadó végzés és tárgyalási jegyzőkönyv megszerkesztése. Kulcskérdés a logikusan szerkesztett, lehető legkevesebb adatot tartalmazó iratminták (sablonok) léte, és azok logikusan felépített rendszerbe történő elrendezése, ami a felhasználó számára lehetővé teszi a kellően pontos promptolást, az MI-alkalmazás számára pedig a megfelelő iratsablon kiválasztását, és annak helyes szerkesztését. Ideális esetben az előkészítő munka olyan szöveges utasítások kiadására redukálódhatna, mint például az, hogy „készíts hagyatékátadó végzést és jegyzőkönyvet törvényes öröklésre, két gyermekre és egy házastársra, X ingatlan legyen benne a közösen lakott lakás, tegyél bele egyezséget vagyonközösség elismerésére az OTP bankszámlára, tegyél bele osztályos egyezséget, hogy az OTP bankszámlát a házastárs öröklő.” Az automatizált alkalmazás kiválasztja a „törvényes öröklés / házastárs + 2 gyermek” sablont, amibe aztán a megfelelő helyekre beilleszti az „osztályos egyezség” és a „HVK egyezség” sablonok szövegét, vagy pedig fordítva:

kiválasztja a minden létező egyezséget és nyilatkozatot tartalmazó „törvényes öröklés / házastárs + 2 gyermek” sablont, majd a sablon törzsszövegén, valamint az osztályos- és a vagyonközösségi egyezség szövegén kívül minden mást töröl.

A hagyatéki tárgyaláson való online részvétel a másik olyan technikai eszköz, amely alkalmas lehet a hagyatéki eljárás hatékonyságának növelésére. Feltéve, hogy azokban az esetekben használjuk, amikor az segít, és nem hátráltat.

A tárgyaláson való online jelenlét jogszabályi alapjai a hagyatéki eljárás háttér-szabályát képező Polgári perrendtartásban jelenleg is adottak. A bíróság ugyanis – amennyiben ez az eljárást meggyorsítja, vagy egyébként célszerűnek látszik – elrendelheti a felek és más perbeli személyek elektronikus hírközlő eszköz útján történő meghallgatását, amihez az erre a célra kialakított helyiséget bíróság vagy egyéb szerv bocsátja rendelkezésre (Pp. 622. §). Ha pedig a bíróság megítélése szerint a meghallgatás úgy is lefolytatható, hogy az ahhoz szükséges helyiséget nem bíróság vagy más szerv biztosítja, és elegendő, ha a meghallgatás helyszínén csak a meghallgatásra kerülő személy van jelen, úgy elrendelheti az egyszerűsített telekommunikációs jelenlétet is, ami azt jelenti, hogy a meghallgatásra kerülő személy a rendelkezésére álló telekommunikációs eszközt használja (Pp. 627/A. §). Ráadásul az online tárgyalásnak a közjegyzői gyakorlatban is van némi előzménye, hiszen a járványügyi veszélyhelyzet idején a Magyar Országos Közjegyzői Kamara elnökének 1/2021. (III. 7.) utasítása lehetővé tette a hagyatéki tárgyalás távközlési eszköz útján történő megtartását.

Az online részvétel az érdekeltek számára kényelmi szempontból előnyös lehet, de csak annak a személyi körnek, akik az ehhez szükséges alapvető technikai eszközökkel és jártassággal rendelkeznek. Az eljáró közjegyzőre pedig az online jelenlét biztosítása mindenképp technikai és eljárásjogi pluszfeladatot ró, nem is beszélve az óhatatlanul felmerülő technikai problémákról és a személyazonosság fokozott kockázatáról. Úgy gondolom ezért, hogy a hagyatéki tárgyalások online megtartására vonatkozó generális szabály nem javítaná, hanem rontaná az eljárás hatékonyságát. Értelme annak volna, ha ezt a technikai lehetőséget ott használnánk, ahol valóban hasznos lehet, pl. a külföldön, a büntetésvégrehajtási intézetben vagy egészségügyi intézményben tartózkodó érdekeltek esetében.

II. A hagyaték átadása tárgyalás nélkül

II.1. A kötelező tárgyalás tartás esetei

Hatályos normaszöveg:

43/C. §

(3) Tárgyalást kell tartani, ha

a) az örökhagyó után végintézkedés maradt,
(...)

Probléma és megoldás:

A hatályos szabályok szerint mindig tárgyalást kell tartani akkor, ha az örökhagyó után végintézkedés maradt. Ez azonban nem tűnik indokoltnak azokban a póthagyatéki ügyekben, ahol az örökhagyó után maradt ugyan végintézkedés, de az alaphagyatéki eljárás során az örökösök annak érvényességét (hatályosságát) nem vitatták, vagy vitatták, de az ennek kapcsán indult hagyatéki perben a bíróság már jogerős ítéletet hozott, és olyan örökös sincsen, aki a póthagyatéki vagyon után kötelekrész iránti igényt érvényesíthetne vagy érvényesítene.

Ezekben az ügyekben a végintézkedés kihirdetése az alaphagyatéki eljárásban már megtörtént, arra vonatkozó nyilatkozataikat az örökösök megtették, tőlük a póthagyatéki eljárásban kitűzött tárgyaláson további érdemi nyilatkozat nem várható.

Még inkább igaz ez azokra a póthagyatéki ügyekre, ahol az örökhagyó után maradt ugyan végintézkedés, de az a póthagyatéki eljárás tárgyát képező vagyontárgyakra vonatkozóan rendelkezést nem tartalmaz.

A tárgyalás tartása ezekben az ügyekben feleslegesen növeli az eljárás időtartamát és költségeit, ami különösen akkor szembetűnő, ha jelentéktelen értékű póthagyatéki vagyon miatt kell nagyszámú és/vagy külföldön élő örökösöt idézni.

Ésszerű volna ezért megengedni, hogy tárgyalás tartása nélkül lehessen átadni a póthagyatékot akkor, ha a végintézkedés a póthagyatéki vagyonra vonatkozóan rendelkezést nem tartalmaz, valamint akkor, ha az alaphagyatéki eljárás során a végintézkedés érvényessége (hatályossága) nem volt vitás, vagy vitás volt, de annak tárgyában már jogerős bírósági ítélet született, és az örökhagyónak kötelekrész érvényesítésére jogosult törvényes örököse sincsen, vagy van, de ilyen igényt a póthagyatéki eljárásban nem jelentett be.

Az uralkodó álláspont szerint azonban az a helyes, ha végintézkedés esetén a póthagyatéki eljárásban is mindig tárgyalást tartunk, hiszen attól, mert az alaphagyatéki eljárásban a végrendelet érvényessége és hatályossága az örökösök között nem volt vitás, a póthagyatéki eljárásban a törvényes örökös még vitássá teheti azt.

Ez valóban így van, hiszen a Hetv. 103. § (2) bekezdése szerint az alaphagyatéki eljárásban tett nyilatkozatok közül csak a visszautasítás és a visszautasításról való lemondás hat ki a póthagyatéki eljárásra, a többi – így például a végintézkedés érvényessége és hatályossága tárgyában tett nyilatkozat – viszont nem. Nincs tehát akadálya annak, hogy ugyanaz az örökös ugyanannak a végintézkedésnek az érvényessége kapcsán az alap- és a póthagyatéki eljárásban ellentétes tartalmú nyilatkozatokat tegyen. Ahogy annak sem, hogy a végintézkedés érvényességét (hatályosságát) ismét vitássá tegye annak

ellenére, hogy az alaphagyatéki eljárásban emiatt felmerült öröklési vita folytán megindított hagyatéki perben a bíróság az érvénytelenség (hatálytalanság) megállapítása iránti keresetet már jogerősen elutasította.

A Ptk. 7:37. § (5) bekezdése szerint a végintézkedés megtámadásának joga megszűnik, ha a megtámadásra jogosult e jogáról az öröklés megnyílása után lemond. Ilyen lemondásnak kell tekinteni azt a jognyilatkozatot, amelyben a megtámadásra jogosult a végrendeletet érvényesnek, illetve hatályosnak ismeri el. Ezzel azonban nincs összhangban az az eljárásjogi szabály, miszerint az alaphagyatéki eljárásban tett érvényességet (hatályosságot) elismerő nyilatkozat nem köti az örököszt a póthagyatéki eljárásban. Az sem zárja ki tehát a végintézkedés póthagyatéki eljárásban történő megtámadását, ha az örökösök az alaphagyatéki eljárás során annak érvényességét és hatályosságát elismerő nyilatkozatot tettek. A megtámadás azonban a hagyatéki perben csak akkor lesz eredményes, ha a törvényes örökös olyan – utóbb tudomására jutott – körülményre tud hivatkozni, amely nemcsak a végintézkedés, hanem a korábban tett elismerő nyilatkozat tévedésre alapított megtámadására is alkalmas.

Más kérdés, hogy a közjegyzői gyakorlat egyébként is abba az irányba mozdult el, hogy a törvényes örökös a végintézkedést nem érvényesnek és hatályosnak, hanem csupán a hagyaték átadás alapjául fogadja el. E mögött éppen az a megfontolás áll, hogy a törvényes örökös ne legyen elvágva a megtámadás jogától akkor, ha az arra okot adó körülményről csak azt követően szerez tudomást, hogy a végintézkedést már érvényesnek fogadta el. Pontosabban, anélkül is megtámadhassa a végintézkedést, hogy ehhez szükség volna a korábban tett elismerő nyilatkozat érvénytelenségének megállapítására.

Ami pedig a végintézkedésnek az anyagi jogerővel bíró ítélet ellenére történő megtámadását illeti: ennek a póthagyatéki eljárásban ugyan nem lesz akadálya, de a hagyatéki per megindításánál már igen, hiszen a Pp. 176. § (1) bek. d) pontja szerint a bíróság keresetlevelet visszautasítja, ha az ugyanazon felek között ugyanabból a ténybeli alapból származó ugyanazon jog iránt indított más perben a perindítás joghatása már beállt vagy annak tárgyát már jogerősen elbírálták. Kivéve persze, ha a törvényes örökös a végintézkedés megtámadását új körülményre alapítja.

Persze nem lehet teljesen kizárni annak lehetőségét, hogy a törvényes örökösnek éppen az alap- és a póthagyatéki eljárás befejezése között jut a tudomására olyan korábban nem ismert körülmény, ami mégiscsak alapot ad a végintézkedés – és szükség esetén az érvényességet elismerő nyilatkozat – megtámadására, ennek valószínűsége azonban elég csekély.

A dogmatikai és praktikus szempontból is elfogadható megoldás ezért álláspontom szerint az lenne, hogy amennyiben az örökösök az alaphagyatéki eljárásban a végintézkedést érvényesnek és hatályosnak, illetőleg a hagyaték átadásának alapjául elfogadták, vagy vitatták ugyan az érvényességét (hatályosságát),

de az ennek kapcsán indult hagyatéki perben a bíróság már jogerős ítéletet hozott, kötelesrészre jogosult törvényes örökös pedig nincsen, vagy ilyen igényt az alaphagyatéki eljárásban nem érvényesített, akkor a póthagyatéket – az örökösök korábbi nyilatkozatai, illetőleg a bírósági ítélet alapulvételével – tárgyalás tartása nélkül lehessen átadni. Ugyanígy akkor is, ha a végintézkedés a póthagyatéki vagyona nem vonatkozik. Biztosítani kell azonban az örökös számára, hogy tárgyalás tartását kérje abban az esetben, ha a póthagyatéki eljárásban vitatni kívánja a végintézkedés érvényességét (hatályosságát), ha kötelesrész iránti igényt kíván érvényesíteni, vagy ha vitatja azt, hogy a végintézkedés a póthagyatéki vagyona vonatkozó rendelkezést nem tartalmaz.

Javaslat a Hetv. 43/C. § (3) és (5) bekezdésének bekezdésének szövegére:

43/C. §

(3) Tárgyalást kell tartani, ha

a) az örökhagyó után végintézkedés maradt, kivéve a póthagyatéki eljárásban, ha

aa) a végintézkedés a póthagyatéki vagyona vonatkozóan rendelkezést nem tartalmaz,

ab) az alaphagyatéki eljárás során az örökösként érdekeltek a végintézkedést érvényesnek és hatályosnak, illetőleg a hagyatékátadásának alapjául elfogadták, vagy vitatták érvényességét (hatályosságát), de az ennek kapcsán indult hagyatéki perben a bíróság már jogerős ítéletet hozott, az örökhagyónak pedig kötelesrészre jogosult törvényes örökös nincsen vagy ilyen igényt az alaphagyatéki eljárásban nem érvényesített

(5) Az ~~törvényes~~ örökös a tárgyalás nélkül meghozott hagyatékátadó végzés jogerőre emelkedése előtt kérheti hagyatéki tárgyalás kitűzését, ha (...) *a póthagyatéki eljárásban vitatni kívánja a végintézkedés érvényességét (hatályosságát) vagy kötelesrész iránti igényt kíván érvényesíteni, vagy vitatja, hogy a végintézkedés a póthagyatéki vagyona vonatkozóan rendelkezést nem tartalmaz. Az ~~törvényes~~ örököst erre a jogára a tárgyalás nélkül meghozott hagyatékátadó végzésben figyelmeztetni kell.*

II.2. A tárgyalás tartása iránti kérelem

Hatályos normaszöveg:

43/C. §

(5) A törvényes örökös a tárgyalás nélkül meghozott hagyatékátadó végzés jogerőre emelkedése előtt kérheti hagyatéki tárgyalás kitűzését, ha az örökséget visszautasítja, más öröklésben érdekelttel egyezséget kíván kötni, vagy a hagyaték tárgyalás nélküli átadása alapjául szolgált, az iratokhoz csatolt egyezségről

el kíván térni, illetve örökségét vagy annak egy részét hagyatéki hitelező követelésének kielégítése fejében a hagyatéki hitelezőre vagy a hagyatéki eljárásban kieséses örökösre kívánja átruházni, igénylővel kíván egyezséget kötni, vagy az örökségét, illetve annak egy részét a 94. § (3) bekezdése szerint a magyar államnak fel kívánja ajánlani, vagy a törvényes örökös bejelenti, hogy a törvényes örökösök a Foktftv. 18/A. § (1) bekezdés c) pontja vagy 18/B. § (1) bekezdés c) pontja alapján a hagyatékot képező ingatlant vagy tulajdoni illetőséget hagyatéki eljárás keretében harmadik személy részére egyben kívánják értékesíteni. A törvényes örököst erre a jogára a tárgyalás nélkül meghozott hagyatékátadó végzésben figyelmeztetni kell.

Probléma és megoldás:

Gyakran előfordul, hogy a tárgyalás tartása nélkül meghozott hagyatékátadó végzés közlését követően az örökösök úgy terjesztik elő tárgyalás tartása iránti kérelmüket, hogy abban eleve megteszik azokat a nyilatkozatokat, amelyek a hagyaték átadásához szükségesek (pl. visszautasítják az örökséget, felajánlják azt az állam javára, egyezsége vagy osztályos egyezsége vonatkozó nyilatkozatokat tesznek). A hatályos szabályok szerint ilyen esetben is tárgyalást kell kitűzni, pedig ha a hagyaték átadásához szükséges nyilatkozatok már rendelkezésre állnak, akkor ennek nincs értelme, hiszen az örökösök a tárgyaláson is csak a korábban csatolt írásbeli nyilatkozataikat tudják megismételni.

Csökkenené a hagyatéki eljárás költségeit és időtartamát, ha a tárgyalás tartása nélkül meghozott hagyatékátadó végzést követően előterjesztett kérelem esetén nem kellene feltétlenül hagyatéki tárgyalást kitűzni, hanem dönthetnének úgy is, hogy tárgyalás nélkül hozunk új hagyatékátadó végzést, feltéve, hogy a hagyaték átadásához szükséges nyilatkozatok rendelkezésre állnak.

A tárgyalás tartása nélkül hozott új hagyatékátadó végzés esetén természetesen nem lehetne tárgyalás tartását kérni, hiszen ennek meghozatala éppen a tárgyalás tartása nélküli hagyatékátadó végzés utáni tárgyalás helyett történik.

Ellenérvként merült fel, hogy a hatályos szabályok szerint is lehetőség van a tárgyalás tartása nélkül meghozott hagyatékátadó végzést követően újabb, tárgyalás tartása nélküli hagyatékátadó végzést hozni, hiszen erre a 43/C. § (6) bekezdése lehetőséget biztosít. Szükségtelen tehát emiatt a hatályos szabályokat módosítani.² Ez az álláspont azonban véleményem szerint téves.

A 43/C. § (6) bekezdésének szövege szerint ugyanis tárgyalás tartása esetében, valamint tárgyaláson történő hagyatékátadásra való áttérést követően, ha az eljárás folyamán bekövetkezett változás következtében tárgyalás nélküli hagyatékátadásnak lenne helye, a közjegyző áttérhet a tárgyalás nélküli hagyatékátadásra.

2 Ez volt a Deregulációs Bizottság hagyatéki munkacsoportjának munkaanyagáról 2026. március 17-én megtartott nyílt vitán Szécsényi-Nagy Kristóf által képviselt álláspont.

Az itt vizsgált esetben azonban a tárgyalás nélküli hagyatékátadásra áttérni sem szükség, sem lehetőség nincsen.

Szükség azért nincs az áttérésre, mert már eleve a tárgyalás nélküli eljárásban vagyunk. A Hetv. ugyanis a hagyaték átadására kétféle eljárást rendel: főszabályként a tárgyalás nélküli, kivételként pedig a tárgyaláson történő hagyatékátadást. Előbbi szabályait a 43/C. § (1), (2), (5) és (7) bekezdései, utóbbit pedig a 43/C. § (3) és (4) bekezdései tartalmazzák. A tárgyalás nélküli hagyatékátadási eljárásnak tehát része az is, ha az örökös a tárgyalás nélkül hozott hagyatékátadó végzés közlését követően a 43/C. § (5) bekezdése alapján tárgyalás tartását kéri. Ez nem jelenti a tárgyaláson történő hagyatékátadásra való áttérést, ezért nem is vonatkozik rá a 43/C. § (6) bekezdése, melynek alapján lehetőség lenne ismét visszatérni a tárgyalás nélküli hagyatékátadásra. Ez könnyen belátható annak alapján is, hogy ellenkező esetben soha véget nem érő körforgás is kialakulhatna, ha a tárgyalás tartása nélkül meghozott hagyatékátadó végzés után az örökös tárgyalás tartását kérné, de a közjegyző – a tárgyalás nélküli hagyatékátadásra áttérve – újabb tárgyalás tartása nélküli hagyatékátadó végzést hozna, melynek közlése után az örökös ismét tárgyalás kitűzését kérné, és így tovább...

Lehetőség pedig azért nincs az áttérésre, mert a tárgyalás tartása iránti kérelem előterjesztését követően nem tud bekövetkezni olyan változás, ami a tárgyaláson történő hagyatékátadás helyett a tárgyalás nélküli hagyatékátadásra való áttérést tenné lehetővé. A 43/C. § (3) bekezdésében felsorolt tárgyalás tartására okot adó körülmény ugyanis eleve nem is állt fenn. Ellenkező esetben ugyanis nem lehetett volna tárgyalás tartása nélküli hagyatékátadó végzést hozni.

Ezzel megegyező álláspontot fejt ki Anka Tibor, miszerint a 43/C. (6) bekezdésének első fordulata arra az esetre vonatkozik, ha a közjegyző a (3) bekezdés bármely rendelkezése alapján tárgyalást tartott, vagy legalábbis tárgyalást tűzött ki, ezt követően azonban olyan változás állt be, amely megszüntette azt az okot, amely a tárgyalás tartásának indokául szolgált (például az a kiskorú örökös, akinek öröklési érdeke veszélyeztetve van, utóbb nagykorúvá vált, vagy ismertté váltak azok az adatok, amelyek alapján a megkötni kívánt egyezség jogszerűsége már megítélhető), akkor a közjegyző a tárgyalásos eljárásról áttérhet a tárgyalás tartása nélküli eljárásra. Második fordulata pedig arról az esetről szól, ha a közjegyző a 43/C. § (1) és (2) bekezdése szerinti tárgyalás tartása nélküli eljárásról tér át a tárgyaláson történő hagyatékátadásra, majd ezt követően következik be olyan változás, amely lehetővé teszi a hagyaték tárgyalás nélküli átadását. Az (5) bekezdés szerinti tárgyalásos eljárásból azonban már nem lehet a (6) bekezdés alapján tárgyalás tartása nélküli eljárásra áttérni, és újabb tárgyalás tartása nélküli hagyatékátadó végzést hozni.³

3 Anka Tibor, Öröklési jog – Hagyatéki eljárás 172-173. old., HVG-ORAC Lap és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2014. [továbbiakban: Anka, Öröklési jog]

Javaslat a Hetv. 43/C. § (5) és (5a) bekezdésének szövegére:

Hetv. 43/C. §

(5) Az **törvényes** örökös a tárgyalás nélkül meghozott hagyatékátadó végzés jogerőre emelkedése előtt kérheti új hagyatékátadó végzés meghozatalát, ha az örökséget visszautasítja, más öröklésben érdekelttel egyezséget kíván kötni, vagy a hagyaték tárgyalás nélküli átadása alapjául szolgált, az iratokhoz csatolt egyezségtől el kíván térni, illetve örökségét vagy annak egy részét hagyatéki hitelező követelésének kielégítése fejében a hagyatéki hitelezőre vagy a hagyatéki eljárásban kieséses örökösre kívánja átruházni, igénylővel kíván egyezséget kötni, vagy az örökségét, illetve annak egy részét a 94. § (3) bekezdése szerint a magyar államnak fel kívánja ajánlani, vagy a törvényes örökös bejelenti, hogy a törvényes örökösök a Foktftv. 18/A. § (1) bekezdés c) pontja vagy 18/B. § (1) bekezdés c) pontja alapján a hagyatékot képező ingatlant vagy tulajdoni illetőséget hagyatéki eljárás keretében harmadik személy részére egyben kívánják értékesíteni, *vagy a póthagyatéki eljárásban vitatni kívánja a végintézkedés érvényességét (hatályosságát) vagy kötelesrész iránti igényt kíván érvényesíteni.* Az **törvényes** örököst erre a jogára a tárgyalás nélkül meghozott hagyatékátadó végzésben figyelmeztetni kell.

(5a) Az (5) bekezdés szerinti kérelem beérkezését követően a közjegyző

- a) tárgyalás tartása nélkül új hagyatékátadó végzést hoz, feltéve, hogy a hagyaték átadásához szükséges adatok és nyilatkozatok rendelkezésre állnak;
- b) hagyatéki tárgyalást tűz ki.

III. A kapcsolódó ügyek egyesítése

A hatályos normaszöveg:

27. § (1) Ha a hagyatéki leltár felvétele során adat merül fel arra vonatkozóan, hogy a hagyatékba olyan vagyon, vagyonrész vagy vagyontárgy tartozhat, amely korábban meghalt örökhagyó hagyatékához tartozott, de hagyatékként átadva nincs, e vagyontárgyat ennek a körülménynek a megjelölésével kell felvenni a leltárba, és a hagyatéki leltárt a (2) bekezdés szerint illetékes közjegyzőnek kell megküldeni. A hagyatéki leltárnak a (2) bekezdés szerint illetékes közjegyzőhöz történt megküldéséről a jegyző az utóbb meghalt örökhagyó hagyatéki eljárásának lefolytatására egyébként illetékes közjegyzőt értesíti, közölve azt is, hogy a leltárt melyik közjegyzőnek küldte meg.

(2) Ha a hagyatéki eljárás során olyan vagyontárgy átadásáról is dönteni kell, amely korábban meghalt örökhagyó hagyatékához tartozott, de hagyatéki eljárásnak tárgya nem volt, a hagyatéki eljárást az a közjegyző folytatja le, aki a

korábban meghalt örökhagyó hagyatéki eljárásának a lefolytatására illetékes. Ha mindkét eljárás megindult, az utóbb meghalt örökhagyó hagyatéki ügyét az előző rendelkezés szerint illetékes közjegyzőhöz kell áttenni.

Probléma és megoldás:

Először is fontos leszögezni, hogy a Hetv. 27. §-a valójában csak egy illetékességi szabály, amely azt írja elő, hogy a II. rendű örökhagyó kapcsolódó ügyében is az I. rendű örökhagyó alapügyében illetékes közjegyző járjon el. Nincs tehát kötelező törvényi előírás a hagyatéki ügyek egyesítésére, és főleg nincs annak módjára. Erre vonatkozó előírást csak a Hetv. 27. §-ának 2018. január 1. előtti szövegéhez⁴ kapcsolódó 33. számú MOKK iránymutatás tartalmazott, ami azonban a Hetv. módosítása folytán hatályát veszítette. De ha továbbra is eleget akarunk tenni a már nem hatályos Hetv. 27. § (2) bekezdésében írt követelménynek, miszerint a kapcsolódó ügyekben biztosítani kell, hogy az eljárásban érdekelt személyek jogaikkal élhessenek és az érintett vagyon az élő örökösnek kerüljön átadásra, akkor a kapcsolódó hagyatéki eljárások egyesítése is szükséges.

A hagyatéki ügyek egyesítése kapcsán azonban a gyakorlatban számos probléma merül fel.

Az ügyek egyesítése a hagyatéki eljárást és az azt befejező hagyatékátadó végzést is hosszabbá és bonyolultabbá teszi, ami sok örökhagyó egyesített ügye esetén nagy munka- és időigényű, extrém bonyolult eljárásokat eredményez.

A kapcsolódó ügyek örökösei gyakran alappal sérelmezik, hogy az alapügy örökösei betekintést nyernek az ő családjuk öröklési jogi viszonyaiba. Tudomást szereznek arról, hogy mit és milyen értékben örökölnek, milyen tartozásai voltak az örökhagyónak, megismerik az örökhagyó végrendeletét, megtudják, hogy kit és milyen indokok miatt tagadt ki, és tanúi lesznek annak, hogy az örökösök között milyen viták merülnek fel.

Az is sérti a kapcsolódó ügyekben örökösként érdekeltek érdekeit, ha az I. rendű örökhagyó ügyében valamilyen hátráltató körülmény van (pl. visszautasítások, ismeretlen örökös, szállomány, stb), akkor az akadályozni fogja a II. rendű örökhagyó – egyébként problémamentes – hagyatékának átadását is. Ez különösen akkor fájó, ha pl. az I. rendű örökhagyó jelentéktelen póthagyatéka kapcsolja össze az ügyet a II. r. örökhagyó jelentős értékű alaphagyatékával.

Ráadásul az sem mindig egyértelmű, hogy mikor kell az ügyeket egyesíteni és mikor nem. Nem egységes ebben a gyakorlat akkor, ha a II. rendű örökhagyó a végintézkedés mellett elhunyt I. rendű örökhagyó törvényes örököse, vagy az I.

4 Eszerint a kapcsolódó hagyatéki eljárásokat folytató közjegyzők a Magyar Országos Közjegyzői Kamara iránymutatása szerint együttműködve kötelesek eljárni annak érdekében, hogy az eljárásokban érdekelt személyek jogaikkal élhessenek és az érintett vagyon, vagyonrész vagy vagyontárgy az élő örökösnek kerüljön átadásra.

rendű örökhagyó szállomány szabályai alá eső ingatlanának örököse vagy az I. rendű örökhagyó kizárólag haszonélvezetet öröklő házastársa.

Az ezzel járó nehézségek miatt nyilvánvaló, hogy az egyesített ügyek számát nem növelni, hanem csökkenteni volna célszerű. Magára az egyesítésre pedig olyan módot kellene találni – akár bizonyos dogmatikai engedmények árán is – ami mérsékli az azzal járó problémákat.

Mivel egyesíteni a kapcsolódó ügyeket kell, először azt kell meghatározni, hogy mit tekintünk ilyennek.

Kapcsolódó ügyről akkor van szó, ha az örökhagyó (a továbbiakban: II. rendű örökhagyó) utáni hagyatéki eljárásban olyan vagyontárgy átadásáról is dönteni kell, amely egy korábban elhunyt örökhagyó (a továbbiakban: I. rendű örökhagyó) hagyatékához tartozik, és amelyet tőle a II. rendű örökhagyó az anyagi jog szabályai szerint már megörökölt, de az I. rendű örökhagyó hagyatékaként átadva még nincsen. A két ügyet tehát az kapcsolja össze, hogy van legalább egy olyan vagyontárgy (dolog, jog vagy követelés), ami az I. rendű örökhagyó hagyatékából a II. rendű örökhagyó hagyatékába száll át.

Nem kapcsolódó ügy ezért az, amikor a II. rendű örökhagyó az I. rendű örökhagyó után semmit sem örököl, mert akkor nincs olyan vagyontárgy, ami az I. rendű örökhagyó hagyatékából a II. rendű örökhagyó hagyatékába kerülne át, és ezáltal a két ügyet összekapcsolná. Ilyen az, amikor a II. rendű örökhagyó az I. rendű örökhagyónak ugyan törvényes örököse, de nem ő örököl utána, mert az I. rendű örökhagyó után végintézkedés maradt, amiben mást nevezett örökösül, vagy amikor az I. rendű örökhagyó hagyatékában csak szállományos ingatlan van, amit nem az II. rendű örökhagyó, hanem az állam szerez meg. Ilyen továbbá az is, amikor a II. rendű örökhagyó az I. rendű örökhagyó túlélő házastársa, az I. rendű örökhagyó hagyatéka pedig kizárólag az utolsó közös lakás, amin a II. rendű örökhagyó haszonélvezetet örököl. Mert igaz ugyan, hogy a II. rendű örökhagyó egy vagyoni értékű jogot örököl az I. rendű örökhagyó után, de ez a jog a II. rendű örökhagyó halálával megszűnik, így a II. rendű örökhagyó utáni öröklés megnyílásakor nem fog az ő hagyatékához tartozni, és nem kell majd dönteni annak élő örökös részére történő átadásáról.

Az uralkodó álláspont ezzel szemben az, hogy mivel a 27. § (1) bekezdése feltételes módon fogalmaz,⁵ ezért annak alkalmazásához nem szükséges, hogy ténylegesen vagyon szálljon át az I. rendű örökhagyó hagyatékából a II. rendű örökhagyó hagyatékába, hanem elég ennek lehetősége. Az pedig, hogy a II. rendű

5 Hetv. 27. § (1) Ha a hagyatéki leltár felvétele során adat merül fel arra vonatkozóan, hogy a hagyatékba olyan vagyon, vagyonrész vagy vagyontárgy tartozhat, amely korábban meghalt örökhagyó hagyatékához tartozott, de hagyatékként átadva nincs, (...)

örökhagyó fog-e örökölni az I. rendű örökhagyó hagyatékából, úgyis csak az I. rendű örökhagyó eljárása során derül majd ki.⁶

Azzal magam is egyetértek, hogy a 27. § (1) bekezdésének alkalmazásához elegendő már annak lehetősége is, hogy az I. rendű örökhagyó hagyatékából a II. rendű örökhagyó hagyatékába szállhat át valamely vagyontárgy. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a két ügyet egyesíteni is kellene, függetlenül attól, hogy ez a helyzet végül ténylegesen előáll vagy sem. A 27. § (1) bekezdése ugyanis nem az ügyek egyesítését, hanem csak azt írja elő, hogy az I. rendű örökhagyó hagyatékából a II. rendű örökhagyó hagyatékába potenciálisan átszálló vagyontárgyat a II. rendű örökhagyó hagyatéki leltárába fel kell venni, a leltárt pedig az I. rendű örökhagyóra illetékes közjegyzőnek kell megküldeni. Az ilyen vagyontárgy átadásáról (így az ügyek ezzel összefüggésben felmerülő egyesítéséről is) már a (2) bekezdés rendelkezik, ami viszont nem feltételes módon fogalmaz.⁷ Annak alkalmazásához tehát – ha ezt a logikát vesszük alapul – az I. rendű örökhagyó hagyatékából a II. rendű örökhagyó hagyatékába ténylegesen átszálló vagyontárgy szükséges, vagyis az, hogy a II. rendű örökhagyó valóban örököljön valamit az I. rendű örökhagyótól.

Ha szigorúan a Hetv. 27. §-ának szövegét vesszük alapul, akkor azt találjuk, hogy az az eset, amikor a II. rendű örökhagyó az I. rendű örökhagyó után csak haszonélvezeti jogot örököl, már az (1) bekezdésben foglalt feltételnek sem felel meg. Aszerint ugyanis fenn kellene állnia annak a lehetőségnek, hogy a II. rendű örökhagyó hagyatékába olyan vagyon tartozhat, amely a korábban elhunyt I. rendű örökhagyó hagyatékához tartozott, de hagyatékként átadva nincs. Bár igaz, hogy a haszonélvezet olyan vagyoni értékű jog, amely az I. rendű örökhagyó hagyatékához tartozott, és hagyatékként átadva nincsen, de nem igaz rá, hogy a II. rendű örökhagyó hagyatékához tartozhat, hiszen a haszonélvezeti jog a II. rendű örökhagyó utáni öröklés megnyílásakor – az örökhagyó halála folytán – megszűnik.⁸

A másik két eset pedig, amikor a II. rendű örökhagyó a más javára szóló végintézkedés hátrahagyásával elhunyt I. rendű örökhagyó törvényes örököse, illetve amikor az I. rendű örökhagyó hagyatékában csak szállományos ingatlan van, a 27. § (1) bekezdésében foglalt feltételnek ugyan megfelel, de a (2) bekezdésben foglaltaknak csak akkor, ha végül nem a végintézkedés szerinti örökös, illetőleg az állam szerzi meg az I. rendű örökhagyó hagyatékát, hanem a II. rendű örökhagyó öröklí meg azt.

6 *Anka*, Öröklési jog. 88. old.

7 Hetv. 27. § (2) Ha a hagyatéki eljárás során olyan vagyontárgy átadásáról is dönteni kell, amely korábban meghalt örökhagyó hagyatékához tartozott, de hagyatéki eljárásnak tárgya nem volt, (...)

8 Az más kérdés, hogy a korábban elhunyt örökhagyó hagyatékának átadásakor meg kell állapítani, hogy az ingatlan tulajdonjoga az utóbb ugyancsak elhunyt házastárs haszonélvezeti jogával terhelt szált át az állagörökösökre, mely aztán a házastárs halálával megszűnt.

Az ilyen ügyek egyesítése esetén jó eséllyel olyan hagyatékátadó végzés fog születni, amelyben az örökhagyók hagyatékainak öröklése két, egymással nem találkozó, érintkezési pont nélküli párhuzamosként fut. Az viszont kétségtelenül igaz, hogy az I. rendű örökhagyó hagyatéki ügyének befejezésekor fog csak eldőlni, hogy örököl-e utána valamit a II. rendű örökhagyó.

A megoldás erre – és a korábban felvetett többi problémára is – az lehetne, ha az ügyek egyesítése során a jelenlegi gyakorlattól eltérően járnánk el. Ésszerű volna ugyanis először a II. rendű örökhagyó „saját jogú” hagyatékának átadásáról dönteni, és csak ezt követően lefolytatni az I. rendű örökhagyó utáni eljárást. Ebben az esetben az I. rendű örökhagyó hagyatékát képező vagyon II. rendű örökhagyó által megörökölt része a II. rendű örökhagyó utáni póthagyaték lesz, amit új számra kell iktatni és az I. rendű örökhagyó ügyével kell egyesíteni.⁹

Ha az I. rendű örökhagyó utáni hagyatéki eljárás eredménye az, hogy tőle végül a II. rendű örökhagyó nem örököl, mert a hagyatékot nem ő, hanem a végintézkedés szerinti örökös vagy szállomány jogcímén az állam szerezte meg, akkor – a II. rendű örökhagyó póthagyatékként leltározható vagyon hiányában – nem lesz olyan póthagyatéki ügy, amit az I. rendű örökhagyó ügyéhez kellene egyesíteni.¹⁰ Mivel ez csak az I. rendű örökhagyó utáni hagyatékátadó végzés meghozatala előtt tisztázódik, ilyen esetben célszerű a II. rendű örökhagyó póthagyatékaként történő iktatásról és az egyesítésről ebben az időpontban, az I. rendű örökhagyó utáni eljárás kimenetelének ismeretében dönteni. Ha ugyanis az ügyek egyesítésére már hamarabb sor kerül, és aztán a II. rendű örökhagyó az I. rendű örökhagyó hagyatékából mégsem örököl, akkor az I. rendű örökhagyó hagyatékának átadásával egyidejűleg intézkedni kell a II. rendű örökhagyó utáni póthagyatéki eljárás hagyatéki vagyon hiányában történő megszüntetése iránt is, ami persze még mindig jobb annál, mint ha olyan hagyatékátadó végzés születne, ami úgy tartalmazza a két örökhagyó hagyatékának öröklését, hogy azokat semmi sem kapcsolja egymáshoz.

Ha a II. rendű örökhagyó az I. rendű örökhagyó után csak haszonélvezeti jogot örököl, akkor egyesítendő póthagyatéki ügy sem lesz, hiszen a haszonélvezeti jog a II. rendű örökhagyó utáni öröklés megnyílásával egyidejűleg megszűnt, így nincs olyan vagyontárgy, amit póthagyatékként lehetne leltározni.

Ha az ügyek egyesítése végső soron csak az azokat összekapcsoló vagyontárgy(ak) tekintetében történik meg, akkor az egyesített ügyben lefolytatott eljárás és az azt befejező hagyatékátadó végzés szükségképpen rövidebb és egyszerűbb lesz. Ha pedig az egyesítésre csak a II. rendű örökhagyó hagyatéki eljárásának

⁹ Itt meg kell említeni dr. Halász Péter nevét, aki hosszú ideje ezt a gyakorlatot hirdeti és követi.

¹⁰ Ha II. rendű örökhagyó a végintézkedés hátrahagyása mellett elhunyt I. rendű örökhagyó törvényes örököse, akkor az I. rendű örökhagyó végintézkedésének érvényességével, valamint az esetleges kötelesrészrel kapcsolatos nyilatkozatokat a II. rendű örökhagyó után már lefolytatott hagyatéki eljárásban született hagyatékátadó végzéssel igazolt jogutódok tudják megtenni, ahogyan egyébként ez az ügyek egyesítése esetén is történne.

befejezését követően kerül sor, akkor az I. rendű örökhagyó utáni hagyatéki eljárásban felmerült bonyodalmak értelemszerűen nem fogják késleltetni a II. rendű örökhagyó hagyatékának átadását. Ebben az esetben az I. rendű örökhagyó örökösei nem lesznek felek a II. rendű örökhagyó utáni alaphagyatéki eljárásban, ezért abba nem fognak betekintést nyerni, a közjegyző a tárgyalásra nem idézi őket és a hagyatékátadó végzést sem közli velük.

Javaslat a Hetv. 27. § -ának szövegére:

A javaslat nem érinti a normaszöveget.

IV. Az ismeretlen örökös hirdetményi úton történő idézése

Hatályos normaszöveg:

63. § (1) Ha az öröklésben érdekeltet természetes személyazonosító adatainak – részben vagy egészben való – ismeretlensége miatt nem lehet azonosítani, hirdetményi úton kell megidézni a tárgyalásra azzal a felhívással, hogy igényét a hirdetményi kézbesítéstől számított 30 napon belül a közjegyzőnél jelentse be.

(2) Ha az ismeretlen öröklésben érdekelt igényét a hirdetményben megadott határidőn belül nem jelenti be, és a tárgyaláson sem jelenik meg, az eljárás további szakaszában őt mint öröklésben érdekeltet és igényét figyelmen kívül kell hagyni.

Probléma és megoldás:

Jelenleg, ha ismeretlen örökös van a hagyatéki ügyben, akkor tárgyalást kell kitűzni, amire az ismeretlen örököst hirdetmény útján meg kell idézni. Ez azzal a következménnyel jár, hogy:

a) akkor is tárgyalást kell tartani, ha egyébként a Hetv. szerint lehetőség volna a hagyatéék tárgyalás nélküli átadására, holott a Hetv. 43/C. (3) bek. *b)* pontja sem írja elő erre az esetre a tárgyalás tartását;

b) az eljáró közjegyző csak a tárgyaláson fogja megtudni, hogy figyelmen kívül hagyhatja-e az ismeretlen örököst, tehát vagy idézi – esetleg feleslegesen – az ő helyén öröklő örökösöket is, vagy – ha nem így dönt – esetleg újabb tárgyalást kell kitűznie, illetve a 43/C. § (6) bek. alapján át kell térnie tárgyalás nélküli eljárásra;

c) a hirdetmény közzétételével meg kell várni azt, amíg a tárgyalás kitűzhetővé válik.

Ha viszont az ismeretlen örököst a hirdetménnyel nem a tárgyalásra kellene idézni, hanem ehelyett – a Hetv. 64. § (1) bekezdése szerinti ún. „államos hirdet-

ménnyel” megegyező módon – hirdetménnyel kellene felhívni az öröklési igényének bejelentésére, akkor:

- a) nem kell tárgyalást tartani önmagában azért, mert ismeretlen örökös van az eljárásban;
- b) ha tárgyalást kell tartani, akkor a közjegyző már annak kitűzésekor tudja, hogy arra kit kell idéznie;
- c) a hirdetményt már a hagyatéki ügy érkezését követően közzé lehet tenni, nem kell megvárni vele a tárgyalás kitűzését, így a hirdetményezés 15 + 30 napos határideje rögtön megkezdődik, és akár le is telik a megkeresésekre adott válaszok beérkezésével párhuzamosan.

Ezáltal a hagyatéki eljárás lefolytatása hatékonyabb (gyorsabb és olcsóbb) lenne.

javaslat a Hetv. 63. § (1) bekezdésének szövegére:

63. § (1) Ha az öröklésben érdekeltet természetes személyazonosító adatainak – részben vagy egészben való – ismeretlensége miatt nem lehet azonosítani, ~~hirdetményi úton kell megidézni a tárgyalásra azzal a felhívással a közjegyző a hirdetményi kézbesítés szabályait megfelelően alkalmazva hirdetményt bocsát ki, amelyben felhívja,~~ hogy igényét a hirdetményi kézbesítéstől számított 30 napon belül a közjegyzőnél jelentse be.

(2) Ha az ismeretlen öröklésben érdekelt igényét a hirdetményben megadott határidőn belül nem jelenti be, és a tárgyaláson sem jelenik meg, az eljárás további szakaszában őt mint öröklésben érdekeltet és igényét figyelmen kívül kell hagyni.

V. Előzetes lemondás a fellebbezési jogról

Hatályos normaszöveg:

112. § A fellebbezési jogról előzetesen lemondani nem lehet. A végzés közlése után sem mondhat le képviseltje nevében a fellebbezési jogról a természetes személy törvényes képviselője, valamint a gyám, az eseti gyám, az eseti és az ügygondnok.

Probléma és megoldás:

A tapasztalat azt mutatja, hogy a hitelezői igényt bejelentő bankok és más hitelintézetek képviselői a hagyatéki tárgyaláson soha nem jelennek meg. Gyakran nyilatkoznak viszont úgy, hogy kizárólag a jogerős hagyatékátadó végzés megküldésére tartanak igényt. Ez a nyilatkozatuk azonban tartalmilag a fellebbezési

jogról való előzetes lemondásként értelmezhető, ezért azt a hatályos szabályok szerint figyelembe venni nem lehet.

Ennek eredménye, hogy az örökösök hiába jelennek meg a tárgyaláson, ismerik el a hitelezői igényt és mondanak le a fellebbezési jogról, a hagyatékátadó végzést – a hitelező távolmaradása miatt – a tárgyalás befejeztével mégsem lehet jogerősíteni. Ez egyrészt plusz munkát jelent a közjegyzőnek, másrészt kizárja annak lehetőségét, hogy az örökösök már a tárgyaláson hozzájussanak az ügyintézéshez szükséges jogerős hagyatékátadó végzéshez, ami egyébként a hitelintézet számára is egyszerűbb akkor, ha annak során valamennyi örökös egyszerre jelen van.

A megoldás az volna, ha a Hetv. 112. §-a úgy módosulna, hogy a fellebbezési jogról való előzetes lemondás tilalma alól kivételt képezne az, ha a hagyatéki hitelező mond le róla, az alábbi szigorú megszorításokkal. Bár az előzetes lemondás lehetősége formálisan minden hitelező számára nyitva állna, a gyakorlatban ez csak a hitelintézetekre vonatkozna, hiszen olyan tartalmú nyilatkozatot, hogy csak a jogerős hagyatékátadó végzés megküldésére tartanak igényt, kizárólag ezek a hitelezők tesznek.

A javaslatot a nyilvánvaló dogmatikai aggályok ellenére is megfontolandónak tartom, mivel körülmekintő szabályozás esetén a fellebbezési jogról való előzetes lemondás a hagyatéki hitelezőre nézve semmilyen kockázatot nem jelentene. A fellebbezési jog célja, hogy a fél a határozat rá nézve sérelmes rendelkezésével szemben a másodfokú eljárásban jogorvoslatot keresessen. A kérdés az, hogy érheti-e érdeksérelem a hitelezőt abban az esetben, ha az általa bejelentett igényt az örökösként érdekelték elismerik, a közjegyző pedig hagyatékátadó végzést hoz, amelyben a terhek közt feltünteti a hitelezői igényt, a bejelentéssel meg-egyező jogcímen és összegben. Érdemes ennek kapcsán visszaemlékezni arra, hogy saját praxisunkban előfordult-e már olyan eset, amikor a hagyatékátadó végzésünkkel szemben olyan hitelező élt fellebbezéssel, akinek igényét az örökösök elismerték.

Sérülhetnek viszont a hitelező érdekei akkor, ha az örökösként érdekelték olyan egyezséget kötnek, amely a hagyatéki hitelezői igény kielégítési alapját csökkenti. Ilyen lehet az igénylővel, vagy – a kielégítési sorrend be nem tartásával – más hitelezővel kötött egyezség. Ezt egy esetleges módosítás során szem előtt kell tartani.

A Hetv. 112. §-ának módosítása mellett célszerű volna a banki megkereső rendszerben használt válasz úrlapon is kötelezően kitöltendő adatként szerepeltetni az arra vonatkozó nyilatkozatot, hogy a hitelező csak a jogerős hagyatékátadó végzés megküldésére tart-e igényt, feltéve, hogy az örökösként érdekelték a hitelezői igényt elismerték, és annak kielégítési alapját csökkentő egyezséget a hagyatéki eljárás során nem kötöttek.

Javaslat a Hetv. 112. §-ának szövegére:

112. § (1) A fellebbezési jogról előzetesen lemondani – a (3) bekezdés szerinti esetet kivéve – nem lehet.

(2) A végzés közlése után sem mondhat le képviseltje nevében a fellebbezési jogról a természetes személy törvényes képviselője, valamint a gyám, az eseti gyám, az eseti és az ügygondnok.

(3) A hagyatékátadó végzés közlése előtt is lemondhat a fellebbezési jogról a hagyatéki hitelező. Nem hatályosul a fellebbezési jogról lemondó nyilatkozat akkor, ha az örökösként érdekelt a hagyatéki hitelezői igényt nem ismerték el, vagy a hagyatéki eljárás során a hagyatéki hitelezői igény kielégítési alapjának csökkenésével járó egyezséget kötöttek.

VI. Eseti gyám és eseti gondnok kirendelése

Hatályos normaszöveg:

49. § (1) A közjegyző ügygondnokot rendel ki vagy – ha az a leltározás során nem történt meg – a gyámhatóságot keresi meg eseti gyám vagy eseti gondnok kirendelése végett, ha

a) az öröklésben érdekeltnek nincs törvényes képviselője és méhmagzat, kiskorú vagy cselekvőképességet érintő gondnokság alatt álló személy,

b) nincs meghatalmazottja vagy törvényes képviselője az ismeretlen helyen tartózkodó, vagy ismert helyen tartózkodó, de visszatérésében gátolt öröklésben érdekeltnek, vagy

c) az öröklésben érdekelt törvényes képviselője jogszabály vagy a gyámhatóság rendelkezése folytán, érdekellentét vagy más tényleges akadály miatt nem járhat el.

Ptk. 6:20. § (1) A gyámhatóság eseti gondnokot rendel, ha a gondnok jogszabály vagy a gyámhatóság rendelkezése folytán, érdekellentét vagy más tényleges akadály miatt nem járhat el.

Probléma és megoldás:

Az eljáró hatóságnál merülnek fel azok a körülmények, amelyek szükségessé teszik az eseti gyám (eseti gondnok, ügygondnok) kirendelését. Az eljáró hatóság észleli tehát a kirendelés szükségességét (pl. azt, hogy a szülő saját kiskorú gyermekével kíván egyezséget kötni, vagy azt, hogy egyikük törvényes, a másikuk végrendeleti örökös). Nem hatékony ezért, ha erről nem közvetlenül az eljáró közjegyző, hanem – a közjegyző megkeresésére, az általa közölt tények alapján – a gyámhatóság dönt. A gyámhatóság eseti gyám (eseti gondnok) kirendelése

iránti eljárása időigényes, sok helyen hónapokat vesz igénybe, ami a hagyatéki eljárás elhúzódását eredményezi.

Ha az eseti gyámot (eseti gondnokot) az a közjegyző rendelné ki, akinek eljárásában annak szükségessége felmerült, akkor az jelentősen gyorsítaná ezeket az eljárásokat, a gyámhivatalok pedig mentesülnének az ezzel kapcsolatos feladatoktól.

Fontos, hogy az eseti gyám (eseti gondnok) felmentéséről, díjáról, stb. továbbra is gyámhatóság döntene, azaz a közjegyzőre semmilyen plusz munkateher nem hárulna. Végeredményben tehát egyesítenénk az ügygondnok és az eseti gondnok (eseti gyám) kirendelésének előnyeit, azaz a kirendelés közvetlensége miatti gyorsaságot és azt, hogy a díj előlegezéséről és viseléséről sem kell határozni. Ez egyben azt is jelentené, hogy a különbségek megszűnése folytán indokolatlanná is válna a két jogintézmény párhuzamos fenntartása.

Köztudott, hogy a Ptk. 6:20. §-át 2025. január 1-jei hatállyal pontosan ilyen tartalommal módosították. A módosítás azonban meglepően rövid életű volt, mivel a jogalkotó – éppen a Magyar Országos Közjegyzői Kamara ellenérveinek hatására – 2025. augusztus 19-ével visszaállította az eredeti szövegváltozatot.

Az ellenvetések egy része arra irányult, hogy a Ptk. 6:20. §-ával párhuzamosan nem módosult a Ptk.4:163. §-a, a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (Gyvtv.), a 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet (Gyer.) és a 331/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet sem, melyek szerint az eseti gyámot, az eseti gondnokot a gyámhivatal rendeli ki. Nem változott továbbá a Hetv. 24. és 49. §-a sem, melyek szerint a jegyző és a közjegyző a gyámhivatalt keresi meg az eseti gyám vagy eseti gondnok kirendelése iránt. Felmerült ezért a kérdés, hogy az eljáró hatóság valóban csak eseti gondnokot rendelhet-e ki, eseti gyámot viszont nem, továbbá, hogy az eseti gondnok kirendelésére vonatkozó hatáskör valóban megoszlik-e a gyámhivatal és az eljáró hatóság között.

Az ellenvetések másik része arra vonatkozott, hogy nem változtak a fenti jogszabályok azon rendelkezései sem, melyek az eseti gondnok (eseti gyám) felmentésére, valamint díjának megállapítására és viselésére vonatkoznak. Felmerült ezért a kérdés, hogy az eljáró hatóság hatásköre kiterjed-e ezekre akkor, ha az eseti gondnokot (eseti gyámot) ő rendelte ki, vagy ez minden esetben a gyámhivatal hatáskörében marad. Utóbbi esetben pedig az a kérdés, hogy hogyan szerez tudomást a gyámhivatal arról, hogy az eljáró hatóság eseti gondnokot, vagy eseti gyámot rendelt.

Végezetül pedig felmerült még a jogorvoslat problémája is. Eszerint a gyámhatóság eseti gondnokot (eseti gyámot) kirendelő határozata ellen fellebbezésnek nincs helye, jogorvoslatként közigazgatási per indítható, melynek alperese a gyámhatóság. Felmerült ezért a kérdés, hogy ha a kirendelésről az eljáró hatóság dönt, akkor jogorvoslatként közigazgatási per vele szemben indítható-e.

Álláspontom szerint ezek az ellenérvek nem az elképzelés létjogosultságát cáfolták meg, hanem annak jogtechnikai megoldását illették teljesen jogos kritikával. Magyarán szólva, nem az elképzelés volt rossz, hanem a kivitelezés.

Számomra ugyanis egyértelmű, hogy a jogalkotó szándéka szerint mind az eseti gondnok, mind az eseti gyám kirendelésével kapcsolatos hatáskör az eljáró hatósághoz került volna. Az, hogy a jogszabályi környezetet nem igazították a Ptk. 6:20. §-ának megváltozott tartalmához, egy jogalkotási hiba volt.

Nem véletlenül maradtak változatlanok viszont az eseti gondnok (eseti gyám) felmentésére, valamint díjának megállapítására és viselésére vonatkozó jogszabályi rendelkezések. Ezek ugyanis abban az esetben is a gyámhivatal hatáskörében maradtak volna, ha a kirendelés az eljáró hatóság által történt. Az eseti gondnok (eseti gyám) kirendeléséről pedig úgy szerzett volna tudomást a gyámhivatal, hogy az eljáró hatóság a kirendelő határozatot vele is közli. Nem voltak ezért alaposak szerintem azok a karon belüli aggályaink, miszerint ez a módosítás további feladatokat és felelősséget róna ránk.

Ami pedig a jogorvoslat kérdését illeti: a kirendelő határozattal szemben a hagyatéki eljárásban nem közigazgatási pernek, hanem fellebbezésnek van helye, amihez viszont a Pp., illetve a Hetv. módosítására lett volna szükség. Ez azonban megint csak jogtechnikai, nem pedig koncepcionális probléma volt.

Javaslat a Hetv. 49. § (1) bekezdésének és a Ptk. 6:20. §-ának szövegére:

Hetv. 49. § (1) A közjegyző ~~ügygondnokot rendel ki vagy~~ – ha az a leltározás során nem történt meg – ~~eseti gyámot vagy eseti gondnokot rendel ki a gyámhatóságot keresi meg eseti gyám vagy eseti gondnok kirendelése végett~~, ha

- a) az öröklésben érdekeltnek nincs törvényes képviselője és méhmagzat, kis-korú vagy cselekvőképességet érintő gondnokság alatt álló személy,
- b) nincs meghatalmazottja vagy törvényes képviselője az ismeretlen helyen tartózkodó, vagy ismert helyen tartózkodó, de visszatérésében gátolt öröklésben érdekeltnek, vagy
- c) az öröklésben érdekelt törvényes képviselője jogszabály vagy a gyámhatóság rendelkezése folytán, érdekellentét vagy más tényleges akadály miatt nem járhat el.

Ptk. 6:20. § (1) ~~A gyámhatóság~~ Az eljáró hatóság eseti gondnokot rendel, ha a gondnok jogszabály vagy a gyámhatóság rendelkezése folytán, érdekellentét vagy más tényleges akadály miatt nem járhat el.

VII. Idézés a végintézkedés másolatának megküldésével

Hatályos normaszöveg:

53. §

(2) Ha az örökhagyó végintézkedést tett, a közjegyző a hagyatéki tárgyalásra a végintézkedés lényeges tartalmának közlésével megidézi:

a) a végintézkedésben megjelölt, örökösként érdekeltet,

b) a kötelesrésztre jogosult törvényes örököst,

(...)

Kjtv. 152. §

(2) Az örökhagyó halálát követően – ha törvény eltérően nem rendelkezik – az örökhagyó halálának közokirattal történt igazolása esetén a végrendeletről kiadmány, másolat vagy bizonyítvány annak adható ki, illetve a végrendeletbe betekintés annak engedélyezhető, aki abban kétséget kizáróan szerepel.

Probléma és megoldás:

A hatályos szabályozás szerint, ha az örökhagyó után végintézkedés maradt, akkor az érdekelteket a tárgyalásra a végintézkedés lényeges tartalmának közlésével kell megidézni. Ezzel összhangban szabályozza a Kjtv. 152. § (2) bekezdése a hiteles kiadmány, egyszerű másolat és bizonyítvány kiadását, miszerint az örökhagyó halála után, de annak kihirdetése előtt a végrendeletről kiadmány (másolat, bizonyítvány) csak annak adható ki, aki abban kétséget kizáróan szerepel.

A végintézkedés lényeges tartalmának közlése egyrészt többletmunkát jelent a közjegyző számára ahhoz képest, mint ha az idézéssel együtt annak egyszerű másolatát kellene megküldeni. Másrészt pedig, ha a lényeges tartalom közlése helyett a végintézkedés másolatát küldjük meg, akkor a végintézkedést esetleg nem ismerő örökösök jobban fel tudnak készülni a hagyatéki tárgyalásra (pl. észlelni tudják az esetleges alaki hibákat, előzetes jogi segítséget tudnak igénybe venni, stb.), ami hatékonyabbá teszi az eljárást.

A végintézkedés másolatának megküldése valójában nincs ellentétben a Kjtv. 152. §-ában foglaltakkal, hiszen utóbbi az eredeti közjegyzői okiratról készült másolat kiadásáról szól, előbbi esetben viszont a hagyatéki iratanyag részét képező végintézkedés másolatát küldjük meg a tárgyalásra idézett örökösnek, aminek pedig semmi akadálya nincs, hiszen a Küsz. 29. § (1) bek. szerint azon személyek, akik az ügyben iratbetekintési joggal rendelkeznek – így például a felek és képviselőik – az ügy iratairól másolatot is kaphatnak.

Javaslat a Hetv. 53. § (1) bekezdésének szövegére:

Hetv. 53. §

(2) Ha az örökhagyó végintézkedést tett, a közjegyző a hagyatéki tárgyalásra a végintézkedés ~~lényeges tartalmának közlésével~~ egyszerű másolatának megküldésével megidézi:

- a) a végintézkedésben megjelölt, örökösként érdekeltet,
- b) a kötelesrészre jogosult törvényes örököst,
- (...)

VIII. A szállomány

Hatályos normaszöveg:

104/A. § (1) A földeken fennálló osztatlan közös tulajdon felszámolásáról és a földnek minősülő ingatlanok jogosultjai adatainak ingatlan-nyilvántartási rendezéséről szóló 2020. évi LXXI. törvény 28/A. §-a szerinti hagyaték esetében a közjegyző a hirdetményi kézbesítés szabályai szerint hirdetményt bocsát ki, amelyben feltünteti a hagyatéki eljárás tárgyát képező ingatlanokat, illetve tulajdoni illetőségeket és felhív mindenkit, aki a hagyatékra öröklésben érdekeltként igényt tart, vagy a hagyatékkal szemben öröklésben érdekeltként igényt kíván érvényesíteni, hogy azt a közjegyzőnek a hirdetmény kézbesítésétől számított három hónapon belül (a továbbiakban: igénybejelentési határidő) írásban jelentse be (a továbbiakban: igénybejelentés).

(2) A közjegyző a hagyatéki eljárásról az államot az állami vagyonnal kapcsolatos polgári jogi jogviszonyokban képviselő szervén keresztül a hirdetmény megküldésével tájékoztatja, valamint a hirdetményt megküldi a hagyatéki leltárban szereplő ismert öröklésben érdekeltnek.

104/B. § (1) A hirdetmény közzétételéhez fűződő jogkövetkezmények az országos kamara nyilvántartásában való közzététel napján állnak be.

(2) Az igénybejelentési határidő elmulasztása miatt igazolásnak helye nincs.

(3) Ha az igénybejelentési határidő alatt a közjegyzőhöz igénybejelentés érkezik, az eljárást az általános szabályok szerint kell lefolytatni.

(4) Ha az igénybejelentési határidő alatt a közjegyzőhöz igénybejelentés nem érkezik, és a közjegyző a hagyatékot szállomány jogcímén az államnak átadja, a hagyatékátadó végzést a közjegyző a hirdetményi kézbesítés szabályai szerint kézbesíti, annak egy kiadmányát pedig megküldi azoknak, akiknek a hirdetményt az 104/A. § (2) bekezdése szerint megküldte. A hagyatékátadó végzés ellen a hirdetményi kézbesítésétől számított 15 nap alatt fellebbezni lehet.

(5) Az államot mint szállományost az örökös jogállása illeti meg azzal, hogy az igénybejelentési határidő alatt be nem jelentett igényeket az állammal szemben

az állam tulajdonjoga ingatlan-nyilvántartási bejegyzése ranghely szerinti időpontjától számított 5 éves elévülési határidőn belül lehet érvényesíteni.

Probléma és megoldás:

Véleményünk szerint¹¹ a szállomány szabályait három ponton volna szükséges és lehetséges racionalizálni.

VIII.1. A befejező határozat meghozatalának időpontja

A jelenlegi szabályok szerint a szállománynak minősülő hagyaték esetében a közjegyző hirdetményt bocsát ki, amelyben felhív minden öröklésben érdekeltet, hogy a hagyatékra vonatkozó igényüket a hirdetmény kézbesítésétől számított három hónapon belül jelentsék be. A hirdetményi kézbesítés szabályai szerint a hirdetményt 15 napra kell közzétenni és a 15. napon kell kézbesítettnek tekinteni [Hetv. 58. § (2) bek.]. Az igénybejelentési határidő leteltét követően a közjegyző hagyatékátadó végzést hoz, amellyel a hagyatékot szállomány jogcímén az államnak adja át. A közjegyző a végzést megküldi az államnak és az ismert öröklésben érdekeltnek, továbbá a hirdetményi kézbesítés szabályai szerint is kézbesíti azt, mely utóbbit megint csak a közzététel 15. napján kell kézbesítettnek tekinteni. A hagyatékátadó végzés ellen a hirdetményi kézbesítésétől számított 15 nap alatt fellebbezni lehet.

Ez azt jelenti, hogy a szállományos ügy érkezésétől annak befejezéséig akkor is el fog telni három és fél hónap (105 nap), ha a közjegyző az eljárási cselekmények megtételével egyetlen napot sem vár. A szállományos ügyek reális befejezési ideje pedig legjobb esetben is négy hónap körül van. Ennek oka, hogy az eljárást befejező hagyatékátadó végzést csak a 15 napos közzétételi időt követően elkezdődő három hónapos igénybejelentési határidő letelte után van lehetőségünk meghozni.

Ez az idő jelentősen lerövidülne, ha az eljárást befejező végzést nem az igénybejelentési határidő leteltét követően, hanem már az eljárás elején meghoznánk.

Elképzelésünk szerint a közjegyző a hagyatéki ügy megérkezését követően rögtön hagyatékátadó végzést hoz, melyben a hagyatékot szállomány jogcímén az állam javára adja át, egyben felhív mindenkit, akinek a hagyatékra vagy azzal szemben igénye van, hogy ezen igényét a végzés kézbesítésétől számított három hónapon belül jelentse be.

A hagyatékátadó végzést a közjegyző megküldi az államnak, valamint a hagyatéki leltárban szereplő ismert öröklésben érdekeltnek, továbbá intézkedik annak 15 napra történő közzétételéről a MOKK elektronikus nyilvántartásában

11 A IX. pont azért íródott többesszámban, mert a szállománnyal kapcsolatos javaslat a Deregulációs Bizottságban dr. Bíró Gáborral közös elképzelésünk alapján került kidolgozásra.

és a föld fekvése szerinti polgármesteri hivatal honlapján. Utóbbi megoldás eltérést jelent a hirdetményi kézbesítés 60. § (1) bekezdése és 62. § (2) bekezdése szerinti szabályaitól,¹² de egyrészt úgy gondoljuk, hogy a szállományos hagyatékátadó végzés közzétételének nincs akadálya, hiszen – az egyéb hagyatékátadó végzésektől eltérően – nem tartalmaz olyan adatot, ami miatt ez aggályos lehetne, másrészt pedig inkább van értelme az igénybejelentésre felhívást az igény tárgyát képező ingatlan fekvésének helyén közzétenni, mint az eljáró közjegyző székhelyén.

Ha az igénybejelentési határidő alatt a közjegyzőhöz igénybejelentés érkezik, a hagyatékátadó végzés hatályát veszti, és az eljárást az általános szabályok szerint kell lefolytatni.

Ha az igénybejelentési határidő alatt igénybejelentés nem érkezik, a végzés hatályban marad, és a közjegyző megállapítja a jogerő beálltát, mivel a kézbesítéséhez fűződő jogkövetkezmények a MOKK nyilvántartásában való közzététel 15. napján beálltak.

Az eljárás menete tehát gyakorlatilag ugyanaz maradna, azzal a lényeges különbséggel, hogy a befejező határozat meghozatalát előrehoznánk. Ez a megoldás nem csak lerövidítené az eljárást, de azzal az előnnyel is járna, hogy nem kétszer, hanem csak egyszer kellene hirdetményezni, ez pedig idő- és költségmegtakarítást, valamint a hirdetményekkel kapcsolatos adminisztratív teendők csökkenését is jelentené. A befejezési idő lecsökkenése pedig indokolatlanná tenné azt is, hogy a szállományos ügyekről külön statisztikai adatot szolgáltatassunk.

VIII.2. Az igénybejelentés visszavonásának lehetősége

A Hetv. 104/A. § (1) bekezdése szerint a szállományos hirdetményben csak a hagyatéki eljárás tárgyát képező ingatlanokat, illetve tulajdoni illetőségeket kell feltüntetni. A gyakorlat ezt – nagyon helyesen – azzal egészíti ki, hogy a hirdetményekben az ingatlan önkormányzat által megállapított forgalmi értéke is szerepel. A szállományos ingatlanra igényt bejelentő személyek azonban a hirdetményből így sem szereznek tudomást az örökösök számáról és a hagyaték megszerzésének költségeiről, így igényük bejelentésekor nincsenek tisztában azzal, hogy milyen értékű tulajdoni hányadot fognak örökölni, és ez milyen kiadásokkal jár majd. Emiatt előfordul, hogy a pontos számok ismeretében az igénybejelentő mégsem kíván örökölni, és inkább visszavonná nyilatkozatát. Megeshet

12 Hetv. 60. § (1) A hirdetmény útján kézbesítendő iratot 15 napra közzé kell tenni az érdekelt utolsó belföldi lakóhelye, ennek hiányában bejegyzett tartózkodási helye, ennek hiányában a hagyatéki eljárásra illetékes közjegyző székhelye szerint illetékes polgármesteri hivatal honlapján is.

Hetv. 62. § (2) A hagyatéki eljárásban hozott végzés hirdetményi úton történő kézbesítése esetén a hirdetmény a végzés tartalma helyett azt tartalmazza, hogy a közjegyző az ügyben végzést hozott, de annak kézbesítése meghiúsult, ezért az érdekelt vagy képviselője a végzést a közjegyzőnél átveheti.

az is, hogy olyan személy él igénybejelentéssel, aki tévesen hiszi magát örökösnek, mert törvényes öröklésre ugyan jogosult lenne, de a szállományos ingatlanra az örökhagyó végintézkedésében mást nevezett örökösnek, vagy fordítva: az örökhagyónak ugyan végintézkedésben nevezett örököse, de a végintézkedés a szállományos ingatlanra nem vonatkozik. Az ilyen igénybejelentő – miután szembesült öröklési igényének alaptalanságával – ugyancsak visszavonná korábbi nyilatkozatát. Csakhogy az uralkodó álláspont szerint erre lehetőség nincsen, mert ha egyszer az igénybejelentés miatt áttértünk az általános szabályokra, akkor a szállományos szabályokhoz visszatérni többé már nem lehet. Létezik olyan vélemény is, amely ezt dogmatikailag azzal próbálja alátámasztani, hogy az örökös szállományos hirdetményre tett igénybejelentését olyan cselekményként értelmezi, amelyből az örökösnek az örökség elfogadására irányuló kétségtelen akarata tűnik ki, amit pedig a visszautasítás jogáról való lemondásnak kell tekinteni.¹³ Ezért nincs lehetőség tehát az igénybejelentés visszavonására, hiszen az – legalábbis eszerint az értelmezés szerint – a szállományos ingatlan öröklésének visszautasítását jelenti. Ez a szállományos szabályokhoz való visszatérést nem engedő felfogás arra az eredményre vezet, hogy – az örökölni nem kívánó örökösök állam javára felajánlása vagy visszautasítása folytán – az ingatlant végül az általános szabályok alapján is ugyanúgy az államnak adjuk át, csak nem szállomány jogcímén, és persze nem annyi idő alatt, illetve nem olyan költség mellett.

A magunk részéről ezért ezzel az értelmezéssel nem tudunk egyetérteni, illetve nem is tartjuk célszerűnek azt, mivel mind az örökösök, mind az eljáró közjegyző mozgásterét beszűkíti, növeli az eljárás időtartamát és költségeit, továbbá magában rejtí annak veszélyét, hogy olyan örökös szerez tulajdonjogot, aki arra nem tart, és nem is jelentett be igényt.

Először is le kell szögeznünk, hogy olyan rendelkezést, miszerint az általános szabályokra való áttérést követően a szállományos szabályokra visszatérni már nem lehet, a Hetv. nem tartalmaz. Az igénybejelentést és annak visszavonását a visszautasítás keretei között értelmezni pedig érdekes, de valószínűleg nem helytálló és egész biztosan nem célszerű gondolat. A Hetv. 104/B. § (3) bekezdése az igénybejelentéshez az általános eljárási szabályokra való áttérés jogkövetkezményét fűzi. Ennek alapján egyértelmű, hogy ez egy eljárásjogi nyilatkozat, és a visszautasítás jogáról való lemondás tekintetében nincs több joghatása, mint amikor az örökös a hagyatéki leltár felvételekor örökösként jelöli meg magát.

13 Ptk. 7:90. § [Lemondás a visszautasítás jogáról]

(1) Ha az örökös az öröklés megnyílása után a visszautasítás jogáról kifejezetten vagy hallgatólag lemondott, az örökséget többé nem utasíthatja vissza.

(2) A visszautasítás jogáról való lemondásnak kell tekinteni az örökség olyan birtokbavételét vagy a hagyatékra vonatkozó egyéb olyan cselekményt, amelyből az örökösnek az örökség elfogadására irányuló kétségtelen akarata tűnik ki. Lemondásnak minősül az is, ha az örökös a közjegyző által – bármely érdekelt kérelmére – kitűzött határidő alatt nem tesz az örökséget visszautasító nyilatkozatot.

Márpedig senki sem gondolja, hogy az örökösként fellépő személy – a hagyaték értékének és terheinek megismerése után – ne utasíthatná vissza az öröklést.

Az igénybejelentés visszavonhatóságát ezért nem így, hanem a hagyatéki eljárás során tett nyilatkozatok visszavonásáról szóló PK 261. számú Polgári Kollégiumi állásfoglalás alapján kell megítélnünk. Az állásfoglalás a hagyatéki eljárásban tett nyilatkozatokat visszavonhatóságuk szerint három csoportba sorolja: eljárásjogi nyilatkozatok, anyagi joghatást kiváltó nyilatkozatok, valamint az örökséget visszautasító nyilatkozat. Az anyagi jogi nyilatkozatok a többi érdekelt tudomásszerzése előtt szabadon, azt követően pedig az ő beleegyezésükkel vonhatók vissza. Nem lehet visszavonni az öröklést visszautasító nyilatkozatot, mivel annak jogkövetkezményeként az örökös - a többi érdekelt tudomásszerzésétől függetlenül - kiesik az öröklésből, és ipso iure a többi örökös válik jogosulttá.¹⁴ Ezzel szemben az eljárásjogi nyilatkozatok főszabály szerint szabadon visszavonhatók, mivel azokra a Hetv. értelmében alkalmazandó Pp. rendelkezései érvényesülnek, miszerint ezen nyilatkozatok csak akkor nem vonhatók vissza, ha a visszavonást a jogszabály kifejezetten kizárja. Márpedig a szállományos hirdetményre tett igénybejelentő nyilatkozat visszavonását tiltó szabály a Hetv.-ben nincsen.

VIII.3. Az igénybejelentésre jogosultak köre

A 104/A. § (1) bekezdése szerint a közjegyző a hirdetményben felhív mindenkit, aki a hagyatékra öröklésben érdekeltként igényt tart, vagy a hagyatékkal szemben öröklésben érdekeltként igényt kíván érvényesíteni, hogy azt három hónapon belül a közjegyzőnél jelentse be. Igénybejelentésre tehát a hatályos szabályok szerint az öröklésben érdekeltnek van jogosultságuk. Ebbe a körbe pedig az örökösökön kívül beletartozik a kötelesrészre jogosult, a hagyatéki hitelező és az igénylő, sőt elméletileg a végrendeleti végrehajtó, a hagyatéki gondnok és a gyámhatóság is, bár utóbbi három esetében a szállományos ingatlanra való igénybejelentéssel nem kell számolni.

Ha az igénylő, a hagyatéki hitelező vagy a kötelesrészre jogosult igénybejelentéssel él, akkor az eljárást az általános szabályok szerint kell lefolytatni, ami azt jelenti, hogy igényüket nem a szállomány jogcímén tulajdonjogot szerző állammal, hanem azokkal az örökösökkel szemben fogják érvényesíteni, akik egyébként nem is akarnak örökölni. Ennek a szituációnak lehet olyan, mindenki számára kielégítő megoldása, hogy az ingatlanra igényt nem tartó örökösök a Hetv. 94. § (2) bekezdése szerinti egyezséget kötnek az igénybejelentővel, mellyel átruházzák az ingatlan tulajdonjogát, illetőleg elismerik az arra bejelentett

14 Csupán arra van mód, hogy az érdekeltet közös megállapodásukkal a visszautasító nyilatkozat hatályát megszüntessék.

tulajdoni igényt. Reálisan nézve azonban egy ilyen egyezség létrejöttének esélye több szempontból is bizonytalan. Először is nehéz elképzelni, hogy a hagyatéki hitelező vagy a kötelesrészt jogosult az igényük pénzbeli kielégítése helyett hajlandóak volnának elfogadni annak a kísértékű, erdő- és mezőgazdasági hasznosítású ingatlannak vagy ingatlanhányadnak a tulajdonjogát, amire több mint tizenöt év óta senki nem tart igényt. Magyarán szólva, miből gondoljuk, hogy ami az örökösöknek nem kell, az majd kell a hitelezőnek vagy a kötelesrészt jogosultnak? Ráadásul a hitelezővel vagy kötelesrészt jogosulttal kötött egyezség a Földforgalmi törvény szerint „adásvételnek nem minősülő tulajdonjog átruházási szerződésnek” számít, és mint ilyen az Fftv. 32. §-a alapján a mezőgazdasági igazgatási szerv jóváhagyásához kötött. Ennek hiányában az egyezség még akkor sem jön létre, ha a jogosult egyébként hajlandó volna azt megkötni. A szállománys ingatlant bejelentett tulajdoni igények elismerésére kötött egyezségek esetében – melyek jogcímeiként tipikusan az elbirtoklás jöhet szóba – a helyzet annyival rosszabb, hogy azok jóváhagyása során a hatóság az Fftv. 33. §-ának értelmében nem csak a tulajdonszerzési korlátozás megsértését ellenőrzi, hanem azt is vizsgálja, hogy valóban fennállnak-e az elbirtoklás feltételei, és a feltételeket nem a szerző fél vagy mindkét fél erre irányuló szándékolt magatartása idézte-e elő.

A gyakorlati tapasztalatok egyébként is azt mutatják, hogy azok az örökösök, akik a szállománys hirdetményre igénybejelentéssel nem éltek, nem csupán örökölni nem kívánnak, de hitelezői vagy tulajdoni igényekkel foglalkozni, és úgy általában a hagyatéki eljárásban résztvenni sem akarnak. Könnyen lehet ezért, hogy a hitelezővel vagy az igénylővel történő egyezségkötés lehetősége már azzal elszáll, hogy nem jelenik meg valamennyi örökös a hagyatéki tárgyaláson, illetőleg nem tesznek valamennyien átruházó vagy elismerő nyilatkozatot. A szállománys hirdetményre igényt be nem jelentő örökös jó eséllyel szabadulni akar az ingatlantól is, és az arra vagy azzal szemben előterjesztett igénytől is. Ezért vagy felajánlja azt az államnak, vagy visszautasítja, feltéve, hogy az utóbbi feltételei fennállnak. Gyakorlatilag ugyanoda jutunk tehát, mintha át sem tértünk volna a szállománys szabályairól: az ingatlant az állam szerzi meg (igaz nem szállománys, hanem öröklés vagy ajándék jogcímen), a hitelező és az igénylő pedig vele szemben tudja követelését érvényesíteni, amire egyébként a szállománys szabályok szerint is lehetősége nyílt volna. A Hetv. 104/B. § (5) bekezdése szerint ugyanis az államot, mint szállományst az örökös jogállása illeti meg, ami azt jelenti, hogy a hitelezővel és az igénylővel szemben is ugyanúgy felel.

Másrészt figyelembe kell venni azt is, hogy a hitelező és a kötelesrészt jogosult követelése kötelemi igény, amely a lejáratától, illetve az öröklés megnyílásától számított öt év elteltével elévül. Mivel a szállománys szabályok alkalmazásának egyik feltétele az ingatlan bejegyzett tulajdonosának tizenöt évnél régebben

bekövetkezett halála, a hitelezői és a kötelesrész iránti igények a szállományos ügyben már egész biztosan elévült követelések lesznek.¹⁵ Ez ugyan az önkéntes teljesítésnek és az egyezségkötésnek nem akadálya, de azt a kérdést azért felveti, hogy valóban szükséges-e az elévült követelések jogosultjai számára olyan eljárásjogi eszközt biztosítani, ami a szállományos ingatlanra igényt nem tartó örökösök hagyatéki eljárásba történő bevonását, szerencsétlen esetben pedig öröklését vonja maga után.

A fent leírtakból logikusan következne az a javaslat, hogy az igénybejelentésre jogosultak köre szűküljön le az örökösként érdekeltekre, és ne terjedjen ki sem a hagyatéki hitelezőkre, sem az igénylőkre.

Sőt, ha következetesek vagyunk, akkor azt kellene javasolnunk, hogy még az örökösként érdekeltek közül is csak azok igénybejelentése folytán kelljen az általános szabályok alapján eljárni, akik az örökhatáry után ténylegesen örökölni jogosultak. Nem szerencsés ugyanis, ha olyan személy élhet igénybejelentéssel, aki aztán nem örököl, előidézve ezzel azok öröklését, akik erre maguktól nem tartottak volna igényt. A jelenlegi szabályozás mellett megtörténhet, hogy olyan személy jelent be igényt, aki a szállományos ügyet megelőző hagyatéki eljárás adatai szerint nem jogosult örökölni. Ilyen lehet az a törvényes örökös, aki azért nem örököl, mert az örökhatáry végintézkedésében mást nevezett örököséül, az a nevezett örökös, akinek javára szóló végintézkedés nem vonatkozik a szállományos ingatlanra, vagy az az örökös, aki – visszautasítás, illetve egyéb ok folytán – kiesett az öröklésből.

Jogos ellenvetés ezzel szemben, hogy eljárásjogi szempontból mindenki örökös, aki öröklési igénnyel lép fel, a közjegyző pedig nem döntheti el, hogy közülük ki jogosult örökölni és ki nem. A más javára szóló végintézkedés miatt örökölni nem jogosult törvényes örökös esetében pedig az is, hogy őt az előzményi eljárásban a végintézkedés kapcsán tett nyilatkozata nem köti, ezért nem zárható ki, hogy majd a szállományos ügyben támadja meg sikerrel a végintézkedést, miközben az előzményi eljárásban a hagyatékátadás alapjául elfogadta azt. Bár ez utóbbi érv kapcsán annyit azért meg kell jegyezni, hogy a Hetv. szállományos szabályai eleve csak akkor jöhetnek szóba, ha az ingatlan tulajdonosa a hagyatéki eljárás megindulását megelőző tizenöt évnél régebben meghalt, miközben a végintézkedés megtámadásának joga az öröklés megnyílásától számított öt év alatt elévül.¹⁶

Fenntartva mindazt, amit az igénybejelentővel való egyezségkötés esélyeiről fent leírtuk, összességében mégis inkább azt tartjuk helyesnek, ha nem fosztjuk meg ennek esélyétől az alaptalan öröklési vagy elévült hitelezői igény

15 Kivéve azt a nem túl valószínű esetet, ha a követelés az elévülési idő nyugvása vagy megszakadási folytán még tizenöt év elteltével sem évült el, vagy ha a felek öt évnél hosszabb elévülési időben állapodtak meg.

16 Lásd a 2020. évi LXXI. törvény 28/A. § (1) bek. c) pontját, valamint a Ptk. 7:37. § (4) bekezdését.

(kötelesrész) bejelentőjét, nem is beszélve a szállományos ingatlan elbirtoklójáról. Hiába kerül ugyanis a szállomány jogcímén tulajdont szerző állam az örökös jogállásába, vele szemben az alaptalan öröklési vagy elévült hitelezői igény egyáltalán nem, az elbirtoklás jogcímére alapozott tulajdoni igény pedig csak perben lenne érvényesíthető.

Az igénybejelentésre jogosult személyi kör szűkítéséről való lemondás azonban még indokoltabbá teszi azt igényt, hogy az igénybejelentés visszavonható legyen. Ha ugyanis nincs akadálya annak, hogy alaptalan vagy elévült igények bejelentésével az igénylő – az egyezségkötés reményében – akaratuk ellenére bevonja az örökösöket az eljárásba, akkor úgy helyes, ha az egyezségkötés megíúsulása esetén az igénybejelentés visszavonásával ki is engedheti őket onnan.¹⁷

Módosítani javasoljuk továbbá a Hetv. 104/B. § (5) bekezdését is. Annak hatályos szövege szerint ugyanis a határidőben be nem jelentett igények – tehát nem csak az öröklési, hanem a hitelezői és a tulajdoni igények is – a szállomány jogcímén történt tulajdonjogbejegyzést követő 5 éves elévülési időn belül érvényesíthetőek az állammal szemben. Ez az igényérvényesítési határidő a szállományos ügyekben már szinte biztosan elévült hitelezői igények esetében értelmetlen és értelmezési zavarokhoz vezet, az el nem évülő tulajdoni igények esetében pedig méltánytalan megszorítás az igénylővel szemben. Különösen igaz ez akkor, ha figyelembe vesszük azt is, hogy a szállományos ingatlant megörökölni nem kívánó örökösök és az azt kényszerből megszerző állam mellett az ingatlant ténylegesen művelő, azt elbirtokló igénylő az egyetlen, aki annak tulajdonjogára valóban igényt tart. Márpedig, ha elkerüli figyelmét a szállományos hirdetmény, akkor nem csak a 3 hónapos igénybejelentési határidőt, de jó eséllyel az 5 éves perindítási határidőt is el fogja mulasztani. Helyesebb volna ezért ezt a rendelkezést hatályon kívül helyezni, vagy legalábbis az 5 éves igényérvényesítési határidőt a 3 hónapos határidőn belül be nem jelentett öröklési igényekre korlátozni.

Javaslat a Hetv. 104/A. § és 104/B. § szövegére:

104/A. § (1) *A földeken fennálló osztatlan közös tulajdon felszámolásáról és a földnek minősülő ingatlanok jogosultjai adatainak ingatlan-nyilvántartási rendezéséről szóló 2020. évi LXXI. törvény 28/A. §-a szerinti hagyaték esetében a közjegyző hagyatékátadó végzést hoz, amellyel a hagyatékot szállomány jogcímén az államnak adja át. A közjegyző a hagyatékátadó végzést megküldi - az állami vagyonnal kapcsolatos polgári jogi jogviszonyokban képviselő szervén keresztül - az államnak, valamint a hagyatéki leltárban szereplő ismert öröklésben érdekeltnek.*

¹⁷ Említést érdemel még ennek kapcsán a dr. Meszlényi András által kifejtett elképzelés, melynek lényege szerint a szállományos ingatlant csak azok az örökösök örökölnék, akik arra igénybejelentéssel éltek.

(2) A hagyatékátadó végzést 15 napra közzé kell tenni az országos kamara által üzemeltetett, hirdetmények közzétételére szolgáló elektronikus nyilvántartásban, valamint a föld fekvése szerint illetékes polgármesteri hivatal honlapján. Az országos kamara és a polgármesteri hivatal köteles a hagyatékátadó végzést az érkezését követő munkanapon a közzététel kezdőnapjának megjelölésével együtt közzétenni, és a közzététel 15. napján e tényről a közjegyzőt értesíteni. A hagyatékátadó végzés kézbesítéséhez fűződő jogkövetkezmények az országos kamara nyilvántartásában való közzététel 15. napján állnak be.

(3) A közjegyző a hagyatékátadó végzésben felhív minden örökösként érdekeltet, hogy aki a hagyatékra igényt tart, igényét a közjegyzőnek a hagyatékátadó végzés kézbesítésétől számított három hónapon belül írásban jelentse be. Az igénybejelentési határidő elmulasztása miatt igazolásnak helye nincs.

104/B. § (1) Ha az igénybejelentési határidő alatt a közjegyzőhöz igénybejelentés érkezik, a hagyatékátadó végzés hatályát veszti, és az eljárást az általános szabályok szerint kell lefolytatni.

(2) Ha az igénybejelentési határidő alatt igénybejelentés nem érkezik, a hagyatékátadó végzés hatályban marad, és a közjegyző megállapítja annak jogerőre emelkedését.

(3) Az igénybejelentés az eljárás befejezéséig bármikor visszavonható. Az igénybejelentés visszavonása esetén az eljárást a mező- és erdőgazdasági hasznosítású földnek minősülő kisértékű ingatlanok átadásának szabályai szerint kell lefolytatni.

(4) Az államot, mint szállományost az örökös jogállása illeti meg azzal, hogy az igénybejelentési határidő alatt be nem jelentett öröklési igényeket az állammal szemben az állam tulajdonjoga ingatlan-nyilvántartási bejegyzése ranghely szerinti időpontjától számított 5 éves elévülési határidőn belül lehet érvényesíteni.

IX. A másodlagos öröklési vita

Hatályos normaszöveg:

6.§ (1) E törvény alkalmazásában:

(...)

m) öröklési jogi vita: az örökösként érdekelték között abban a kérdésben felmerült vita, hogy a hagyaték kit és milyen jogcímen illet, valamint a természetben kiadni igényelt kötelesrész tárgyában felmerült vita;

(...)

j) másodlagos öröklési vita:

ja) az öröklésben érdekelték között a hagyatéki hitelezői igény, a nem természetben kiadni igényelt kötelesrész iránti igény, illetve a kötelmi hagyomány iránti igény jogalapja vagy annak összecszerúsége tárgyában felmerült vita,

jb) a végrendeleti végrehajtó és más öröklésben érdekelt között, a végrendeleti végrehajtó feladatai, jogai, kötelezettségei, valamint a végrendeleti végrehajtói tevékenysége (intézkedése vagy mulasztása) tárgyában felmerült vita.

(...)

e) hagyatéki hitelező:

ea) a hagyatékátadási teher, valamint az örökhagyó tartozásainak megfizetése iránti igényét a hagyatéki eljárásban előterjesztő személy,

eb) aki a hagyatékhoz tartozó vagyontárgyra – az örökhagyónak a vagyontárgy reá történő átruházására vonatkozó kötelezettségét állítva – a hagyatéki eljárásban kötelmi jogcímen támaszt igényt;

b) hagyatékátadási teher: az örökhagyó illő eltemetésének költségei, a hagyaték megszerzésével, biztosításával és kezelésével járó szükséges költségek (hagyatéki költségek), valamint a hagyatéki eljárás költségei;

83. § (1) A közjegyző a hagyatékot teljes hatállyal adja át, ha a hagyaték átadásának nincs törvényes akadálya, és

a) a hagyatékban örökösként csak egy személy érdekelt, a rendelkezésre álló adatok szerint másnak a hagyatékra öröklés, halál esetére szóló ajándékozás, dologi hagyomány, közérdekű meghagyás, végintézkedéssel alapított bizalmi vagyonkezelési jogviszony vagy a végintézkedéssel létesített alapítvány jogcímén igénye nincs, vagy

b) a hagyatéki eljárásban a hagyatéki vagyon átadása tekintetében nincs öröklési jogi vita vagy – figyelembe véve a (2) bekezdésben foglaltakat – másodlagos öröklési vita.

85. § (1) Ha a hagyatékot teljes hatállyal átadni nem lehet, azt ideiglenes hatállyal kell átadni.

(2) A hagyatékot ideiglenes hatállyal megszerző a neki ideiglenesen átadott hagyatékot – kivéve a biztosítási intézkedés alapján más személy birtokába kerülő, illetve abban maradó vagyontárgyat – birtokában tarthatja, a birtokában nem lévő vagyontárgyakat birtokba veheti és azokat jóhiszemű birtokosként használhatja, de el nem idegenítheti és meg nem terhelheti a hagyaték teljes hatályú átadásáig vagy a hagyatékátadó végzés teljes hatályúvá válásának megállapításáig.

IX.1. A másodlagos öröklési vita fogalma

A másodlagos öröklési vita fogalmát a Hetv. vezette be, illet a törvény elődje, a 6/1958. (VII.4.) IM rendelet (He.) nem ismert. A Hetv. koncepciója szerint

létezik (elsődleges) öröklési jogi vita, amelynek alanyai az örökösöként érdekeltek, tárgya pedig az, hogy a hagyatékot ki és milyen jogcímen szerzi meg, illetőleg másodlagos öröklési vita, amelynek alanyai az öröklésben érdekeltek, tárgya pedig a hagyatékkal szemben kötelmi jogcímen érvényesített igény.

Ebben a felosztásban a hagyatékra öröklés, dologi hagyomány és halál esetére szóló ajándékozás jogcímen érvényesített vitás igények az (elsődleges) öröklési vita, míg a Ptk. 7:94. § (1) bekezdésében felsorolt hagyatéki tartozások – azaz (a) az örökhagyó eltemetésének költségei; (b) a hagyaték megszerzésével, biztosításával, kezelésével járó költségek, valamint a hagyatéki eljárás költségei; (c) az örökhagyó tartozásai; (d) a kötelesrészen alapuló kötelezettségek; (e) a hagyományon és a meghagyáson alapuló kötelezettségek – jogalapjában vagy összesszerűségében felmerült vita a másodlagos öröklési vita körébe tartozik, illetve oda kellene tartoznia. A törvény ugyanis (számomra) érthetetlen oknál fogva a kötelesrész iránti igényt „kettéhasítva” természetben kiadni kért kötelesrészt az elsődleges, a pénzben kiadni kért kötelesrészt pedig a másodlagos öröklési viták közé sorolja be, annak ellenére, hogy a kötelesrész – a kiadás módjától függetlenül – kötelmi jellegű igény, és a Ptk. szerinti hagyatéki tartozások közé tartozik¹⁸. Ellentétben a hagyománnyal, ahol valóban az a helyzet, hogy a hagyatékban meglévő dolog természetbeni juttatása (dologi hagyomány) a hagyatékban való részesülést jelent, így elsődleges öröklési vitának számít, míg az örökös terhelő vagyoni szolgáltatás (kötelmi hagyomány) teljesítése iránti igény kötelmi jellegű hagyatéki tartozás, ezért a másodlagos öröklési viták körébe tartozik. Számomra egyértelmű, hogy a természetben kiadni kért kötelesrész nem a dologi hagyománnyal, hanem azzal a hagyatéki vagyontárgyra bejelentett kötelmi igénnyel mutat rokonságot, amelynek alapján a jogosult a vagyontárgy javára történő átruházását kéri. Márpedig ez 6. § (1) bek. *eb*) pontja szerinti hagyatéki hitelezői igény, ami pedig a másodlagos öröklési vita tárgyát képezi.

A Hetv. szerint másodlagos öröklési vita – a már említett pénzben kiadni kért kötelesrész mellett – a kötelmi hagyomány iránti igény és a hagyatéki hitelezői igény jogalapja vagy összesszerűsége, továbbá a végrendeleti végrehajtó feladatai, jogai, kötelezettségei, illetőleg tevékenysége tárgyában felmerült vita [6. § (1) bek. *j*) pont]. Ez utóbbi csak utólag, a Hetv. 2018. január 1-jei módosításakor került be a másodlagos öröklési jogi vita fogalmába, és nem mutat sok egyezőséget az e körbe tartozó többi vitával. Lényeges különbség például, hogy nem eredményezi

18 A Hetv. 6. § (1) bek. *m*) pontja szerint öröklési jogi vita: az örökösöként érdekeltek között abban a kérdésben felmerült vita, hogy a hagyaték kit és milyen jogcímen illet, valamint a természetben kiadni igényelt kötelesrész tárgyában felmerült vita. Már a megfogalmazásból is egyértelműen látszik, hogy a hagyatékban való részesedés tárgyában létrejött vita, azaz a valódi öröklési jogi vita és a természetben kiadni kért vitatott kötelesrész iránti igény nem összetartozó jogi kategóriák, azok egy fogalomba történő összevonása önkényes és erőltetett.

a hagyaték ideiglenes hatályú átadását, ami pedig a másodlagos öröklési viták lényegadó sajátossága.

A törvény szerint hagyatéki hitelezői igény – és mint ilyen, vita esetén másodlagos öröklési vita – a hagyatékátadási teher megfizetése, az örökhagyó tartozásainak megfizetése, valamint a hagyatéki vagyontárgy kötelmi jogcímen történő átruházása iránti igény [6. § (1) bek. e) pont]. Hagyatékátadási teher – így módon hagyatéki hitelezői igény és vita esetén másodlagos öröklési vita – az örökhagyó eltemetésének, a hagyaték megszerzésének, biztosításának, kezelésének, valamint a hagyatéki eljárásnak a költségei [6. § (1) bek. b) pont]. Nehezíti a fogalmak közötti eligazodást, hogy a Ptk. erre a hagyatéki költségek összefoglaló megnevezést használja [7:94. § (1) bek. b) pont], ami azonban annyiban szűkebb, mint a Hetv. szerinti hagyatékátadási teher, hogy nincs benne az örökhagyó eltemetésének költsége.

A hagyatékátadási terhek külön fogalomként kezelését Anka Tibor azzal magyarázza, hogy bár ezek is hagyatéki tartozások, azaz a hagyatékot terhelik, de egyben az örökös (a temetési költség esetében az annak megfizetésére köteles személy) személyes tartozásai is, azaz nem az örökhagyó jogutódaként, hanem saját jogán terheli őt, amiből az is következik, hogy megfizetésükért (a temetési költség kivételével) nem csak a hagyaték tárgyaival és hasznaival, illetve azok értéke erejéig, hanem teljes vagyonával felel [Ptk. 7:96. § (3) bek.]. Azért nevezi tehát ezeket a Hetv. hagyatékátadási tehernek, mert bár az örökhagyó hagyatékát terhelő hagyatéki tartozások, de nem hagyatéki hitelezői igények.¹⁹

Nem megkérdőjelezve a fent leírtakat, azt azért meg kell jegyezni, hogy a Hetv. a hagyatéki hitelező fogalmánál a hagyatékátadási teher megfizetése iránti igényt bejelentő személyt is említi [6. § (1) bek. ea) pont], márpedig, ha az ilyen igény bejelentője hagyatéki hitelező, akkor az általa bejelentett igény hagyatéki hitelezői igény kell, hogy legyen. Ebből pedig úgy tűnik, hogy a törvény a hagyatékátadási terheket a hagyatéki hitelezői igényen belüli kategóriaként kezeli, aminek ott tud gyakorlati jelentősége lenni, amikor a Hetv. 83. § (1) bek. b) pontja alapján a hagyaték teljes vagy ideiglenes hatályú átadásáról kell dönten.²⁰

Javaslat a Hetv. 6. § (1) bekezdés j) pontjának szövegére:

6.§ (1) E törvény alkalmazásában:

j) másodlagos öröklési vita:

ja) az öröklésben érdekelték között a hagyatéki hitelezői igény, a ~~nem termé-~~

¹⁹ Anka, Öröklési jog. 35. old.

²⁰ A Hetv. 83. § (1) bek. b) pontjának értelmében a hagyatékot akkor is ideiglenes hatállyal kell átadni, ha a hagyatéki eljárásban másodlagos öröklési vita van. A 6. § (1) bek. j) pontja szerint másodlagos öröklési vita a hagyatéki hitelezői igény tárgyában felmerült vita is. Ezért fontos tudni, hogy a hagyatékátadási terhek hagyatéki hitelezői igények vagy sem.

szetben kiadni igényelt kötelesrész iránti igény, illetve a kötelmi hagyomány iránti igény jogalapja vagy annak megszerzése tárgyában felmerült vita, *jb*) a végrendeleti végrehajtó és más öröklésben érdekelt között, a végrendeleti végrehajtó feladatai, jogai, kötelezettségei, valamint a végrendeleti végrehajtói tevékenysége (intézkedése vagy mulasztása) tárgyában felmerült vita. *m*) öröklési jogi vita: az örökösöként érdekelték között abban a kérdésben felmerült vita, hogy a hagyaték kit és milyen jogcímen illet, ~~valamint a természetben kiadni igényelt kötelesrész tárgyában felmerült vita;~~

IX.2. Mire jó az ideiglenes hatályú hagyatékátadás másodlagos öröklési vita esetén?

A másodlagos öröklési vita fogalmába tartozó igényeket az köti össze és rendezi egy halmazba, hogy vitatásuk jogkövetkezménye ugyanúgy a hagyaték ideiglenes hatályú átadása, mint amikor az vitás, hogy ki és milyen jogcímen szerezze meg a hagyatékot. Nem felel meg ennek a rendező elvnek a másodlagos öröklési vita fogalmába utólag, kakukktójásként bekerült végrendeleti végrehajtó feladataival, tevékenységével kapcsolatos vita.

A Hetv. előtt hatályban volt 6/1958. (VI.4.) IM rendelet (He.) szerint még nem volt akadálya a hagyaték teljes hatályú átadásának az, ha a hagyatéki hitelezői igényt az örökösök vitatták. Ideiglenes hatállyal ugyanis a hagyatékot csak akkor kellett átadni, ha a hagyatéki vagyon átadása tekintetében az örökösök között öröklési jogi kérdésben volt vita, továbbá, ha a kötelesrész volt vitás.²¹ A He. koncepciója ugyanis az volt, hogy szemben az öröklési jogi vitával, ami arról szól, hogy a hagyaték kit és milyen jogcímen illet meg, itt a vita tárgyát kötelmi jogcímen alapuló pénzbeli követelések képezik. Nem az vitás tehát, hogy a hagyatékot ki szerzi meg, hanem az, hogy aki megszerzi, annak van-e, illetve milyen összegben van fizetési kötelezettsége a hagyatéki hitelezővel, a kötelesrészt jogosulttal vagy a kötelmi hagyományossal szemben. Olyan vitás kérdésekről van tehát szó,

21 He. 58. § (1) A hagyatéki tárgyalás befejezése után a közjegyző a hagyatékot teljes hatállyal átadja az örökösöknek, ha

a) a hagyatékra csak egy örökös jelentett be igényt és a rendelkezésre álló adatok szerint másnak a hagyatékra igénye nincs,

b) a hagyatéki eljárás során a hagyatéki vagyon átadása tekintetében az örökösök között öröklési jogi kérdésben nincs vita, továbbá mindkét esetben a hagyaték átadásának nincs törvényes akadálya.

59. § (1) Vita esetén is teljes hatállyal kell átadni az ingatlanhagyatékot, ha csak a készpénzhagyomány vitás, egyidejűleg azonban a vitás hagyomány összegét a hagyatéki ingatlanokra a hagyományos kérelmére jelzálogjog bekebelezésével biztosítani kell.

(2) Ha a kötelesrész vagy annak mértéke vitás, a hagyatékot teljes hatállyal csak abban az esetben lehet átadni, ha az igénylő kötelesrészének kielégítését nem természetben igényli és a hagyaték teljes hatályú átadásához hozzájárul. Ilyen esetben a kötelesrészt az érdekelték által közösen megállapított biztosítéki összeg erejéig a hagyatéki ingatlanokon jelzálogjog bekebelezésével kell biztosítani. A hozzájárulást nem lehet figyelembe venni, ha az érdekelték a biztosítéki összeg tekintetében nem egyeznek meg.

amelyek a hagyaték átszállásának megállapítását nem befolyásolják, a vita kizárólag az örökösökkel való elszámolás keretein belül zajlik.

A Hetv. azonban e tekintetben koncepciót váltott, és a kötelesrész, valamint a kötelmi hagyomány tárgyában felmerült vita mellett a hagyatéki hitelezői igény vitatásához is az ideiglenes hatályú hagyatékátadás jogkövetkezményét fűzte. Ez védhetőnek is tűnik annyiban, hogy a hagyatéki hitelezői igény ugyanúgy a hagyatékot terhelő, kötelmi jogcímre alapozott hagyatéki tartozás, mint a kötelesrész és a kötelmi hagyomány, ezért az annak tárgyában felmerült vitát is indokolt ugyanúgy kezelni. Ugyanakkor a hagyatéki hitelezői igény a kötelesrész és a kötelmi hagyomány iránti igényhez képest egy tekintetben lényeges különbséget mutat. Mert igaz ugyan, hogy a kötelesrész és a kötelmi hagyomány is a hagyatékot terheli, de ezek az örökös „személyes” tartozásai, míg a hagyatéki hitelezői igény eredendően az örökhagyó tartozása, akinek – mint adósnak – az örökös csak jogutóda. A kötelesrész és a kötelmi hagyomány iránti igény ugyanis az öröklés megnyílásával jön létre, míg a hagyatéki hitelezői igény alapját képező követelés már az öröklés megnyílása előtt is létezett. A hagyatéki hitelezői igénynek tehát van előzménye, és nem tűnik helyénvalónak az, hogy az eredeti adós (az örökhagyó) helyzetéhez képest az örökös kedvezőtlenebb, a hitelező pedig kedvezőbb helyzetbe kerül. Márpedig az ideiglenes hagyatékátadással ez történik: az örökös elveszíti azt a rendelkezési jogot, amit az örökhagyó még gyakorolhatott, a hitelező pedig olyan plusz biztosítékot kap vele szemben, amivel az eredeti adóssal szemben nem rendelkezett. Olyan tehát, mintha a jogalkotó abból indult volna ki, hogy az örökös az örökhagyónál rosszabb adós lesz, akivel szemben a hagyatéki hitelező nagyobb védelemre szorul. El kell gondolkodnunk ezért azon, hogy van-e létjogosultsága a vitás hagyatéki hitelezői igény miatti ideiglenes hatályú hagyatékátadásnak.

A Hetv. 83. § (1) bekezdésében írtak szerint a közjegyző a hagyatékot teljes hatállyal adja át, ha

- a) a hagyatékban örökösként csak egy személy érdekelt, és a rendelkezésre álló adatok szerint másnak a hagyatékra igénye nincs, vagy
- b) a hagyatéki eljárásban nincs öröklési jogi vita vagy másodlagos öröklési vita.

A 85. § (1) bekezdése szerint pedig ideiglenes hatállyal kell átadni a hagyatékot, ha azt teljes hatállyal átadni nem lehet. Így például akkor is, ha az örökösként érdekelt a hagyatéki hitelező igényét nem ismerik el, ezért köztük másodlagos öröklési vita jön létre.

Azt rögtön látni lehet, hogy a 83. § (1) bek. a) pontja nem fedi a valóságot. Nem igaz ugyanis az, hogy ha csak egy örökös van, és a hagyatékra – az ott felsorolt jogcímeiken – más sem tart igényt, akkor azt mindenképp teljes hatállyal kell átadni. Egyetlen örökösként érdekelt esetén is felmerülhet ugyanis másodlagos öröklési

vita akkor, ha az örökös a hagyatéki hitelező igényét nem ismeri el. Ennek a jogalkotási hibának az oka éppen az a koncepcióváltás, ami a He. és a Hetv. között történt a vitás hagyatéki hitelezői igények kapcsán. A Hetv. 83. § (1) bekezdése ugyanis a He. 58. § (1) bekezdésének szerkezetét követte, figyelmen kívül hagyva azt, hogy a vitás hitelezői igény a He-ben még nem vont maga után ideiglenes hatályt. Igaz volt ezért az, hogy ha a hagyatéokra az egyetlen örökösön kívül más nem jelentett be igényt, akkor mind az öröklési jogi vita, mind pedig a kötelesrész és a kötelmi hagyomány tárgyában felmerülő vita kizárt volt, tehát a hagyatékot biztosan teljes hatállyal kellett átadni. De, ami a He.-ben még igaz volt, az a Hetv.-ben már nem volt az. A 83. § (1) bek. a) pontjának hatályon kívül helyezése lenne ezért indokolt, hiszen úgysem az számít, hogy az eljárásban hány örökösként érdekelt van, hanem az, hogy van-e öröklési jogi vagy másodlagos öröklési vita. Ilyen értelemben pedig már a He. 58. § (1) bekezdésének a) pontja is felesleges volt, hisz mindegy, hogy azért nincs öröklési vita, mert egy örökös esetén nincs kivel vitatkozni, vagy azért, mert partner ugyan lett volna hozzá, csak úgy alakult, hogy nem volt min.

A jelenlegi szabályok szerint tehát a hagyatékot ideiglenes hatállyal kell átadni, ha az eljárásban öröklési jogi vagy másodlagos öröklési vita merül fel, mely utóbbi lehet a pénzben kiadni kért kötelesrész, a kötelmi hagyomány vagy a hagyatéki hitelezői igény tárgyában létrejött vita. Ezek közül a vitás hagyatéki hitelezői igény az egyetlen, ami a korábbi, He. szerinti szabályozásban még nem volt akadálya a teljes hatályú hagyatékátadásnak. Adja magát ezért a kérdés, hogy miért volt indokolt módosítani ezt a He. 1958. szeptember 1-jén történt hatálybalépése óta változatlan szabályt a Hetv. 2011. január 1-jén történt hatálybalépésekor, miközben az örökös hagyatéki tartozásokért való felelősségének Ptk.-ban foglalt anyagi jogi szabályai semmit sem változtak.

A törvény 83. §-ához fűzött miniszteri indokolás szerint az olyan vitás kérdések esetén, melyeknél az örökösök személye nem vitatott, hanem csak az örökösökkel való elszámolás vitás, a törvény megengedi a teljes hatályú átadást, mivel ezek a kérdések a hagyaték átszállásának megállapítását nem befolyásolják. Az örökösöknek azonban az igény jogosultja számára, az igény érvényesítésének időtartamára megfelelő biztosítékot kell adniuk. Ellenkező esetben bele kell törődniük, hogy csak ideiglenes hatállyal kapják kézhez a hagyatékot. A másodlagos öröklési jogi vita alapját képező követelés jogosultjának tehát biztosítékot kell kapnia arra az időre, amíg igényét érvényesíti, ami lehet közjegyzői letétbe helyezett pénzeszség, a hagyatéki ingatlanra bejegyzett jelzálog vagy a hagyaték ideiglenes hatályú átadása. Arra azonban, hogy a hagyatéki hitelezőnek miért kell biztosítékot kapnia az örököstől a követelés érvényesítéséig, az indokolás nem tér ki.

A hagyatékot ideiglenes hatállyal megszerző örökös a neki ideiglenesen átadott hagyatékot birtokában tarthatja, jóhiszemű birtokosként használhatja, de el nem

idegenítheti és meg nem terhelheti a hagyaték teljes hatályú átadásáig, vagy a hagyatékátadó végzés teljes hatályúvá válásának megállapításáig.²²

Az ideiglenes hatályú hagyatékátadás célja, hogy a 85. § (2) bek. szerinti korlátozások révén védelmet nyújtson annak, akinek vitás igénye a hagyatéki eljárás ezen szakaszában „ideiglenesen figyelmen kívül maradt”. Magától értetődik, hogy ha az örökösök között a hagyatékátadás tárgyában van vita, és a hagyaték ideiglenes birtokba vételére, jóhiszemű használatára feljogosított örökös a hagyatékot elidegenítené vagy megterhelné, akkor ezzel megghiúsítaná az ellenérdekű fél öröklési igényének érvényesítését. Hiszen hiába állapítja meg a bíróság a végintézkedés érvénytelenségét, ha addigra a végrendeleti örökös a hagyatéki vagyont elidegenítette. Ugyanez a helyzet akkor, ha a felek között olyan másodlagos öröklési vita van, ami a hagyatéki vagyontárgyra vonatkozó kötelmi igény alapján a vagyontárgy átruházására irányul. Ha azonban a vita tárgya a pénzben kiadni kért kötelesrész, kötelmi hagyomány vagy hitelezői igény, akkor az ideiglenes hatályú hagyatékátadás értelmét az adja, hogy a 85. § (2) bek. szerinti korlátozások által megvédi a vitás pénzkövetelés kielégítési alapját. A másodlagos öröklési vita fogalmi körébe tartozó pénzkövetelések ugyanis megegyeznek a Ptk. 7:94. § (1) bek. a)-e) pontjaiban felsorolt hagyatéki tartozásokkal. Ezekért pedig az örökösök elsősorban a hagyaték tárgyaival és hasznaival felelnek.²³

Javaslat a Hetv. 83. § (1) bekezdésének szövegére:

83. § (1) A közjegyző a hagyatékot teljes hatállyal adja át, ha a hagyaték átadásának nincs törvényes akadálya, és

a) a hagyatékban örökösként csak egy személy érdekelt, a rendelkezésre álló adatok szerint másnak a hagyatékra öröklés, halál esetére szóló ajándékozás,

22 Anka Tibor szerint tekinthetjük ezt úgy, mint egy jogszabályon alapuló elidegenítési és terhelési tilalmat, de szerencsésebb inkább az ideiglenes hatályú hagyatékátadó végzéssel feljogosított örökösnek adott törvényi parancsként kezelni, aminek megszegése esetén az ellenérdekű féllel szemben kártérítésre köteles (Anka, Öröklési jog. 216. old.). Én ezt annyiban másképp látom, hogy a Hetv. 85. § (2) bekezdése szerinti rendelkezés - a korlátozás tartalma és a korlátozás megszegésének jogkövetkezménye szempontjából is - különbözik az elidegenítési és terhelési tilalomtól. Az elidegenítési és terhelési tilalom a tulajdonos jogait korlátozza, míg az ideiglenes hatály - legalábbis az öröklési jogi vita miatti ideiglenes hatály - esetében éppen azért történik a korlátozás, mert még nem eldöntött, hogy ki a tulajdonos. Az ideiglenes hatályú hagyatékátadás tartalmát tekintve akkor volna az elidegenítési és terhelési tilalommal azonos, ha a hagyatékot ideiglenes hatállyal megszerző örökös tulajdonjogát és az azt korlátozó tilalmat az ingatlan-nyilvántartásba (lajstromba) bejegyeztetnénk. Az ideiglenes hatállyal átadott ingatlan és lajstromozott vagyontárgy bejegyzett tulajdonosa azonban az örökhagyó marad, így arra nem csak az örökös rendelkezésén alapuló jogot nem lehet bejegyezni, de vele szemben végrehajtási jogot sem, aminek pedig az elidegenítési és terhelési tilalom nem lenne akadálya. Joghatását tekintve pedig az elidegenítési és terhelési tilalomba ütköző rendelkezés - a jogosult hozzájárulásának hiányában - vele szemben hatálytalan, kivéve a jóhiszemű, ellenérték fejében szerző harmadik személy megszerzését, mely esetben a jogosult a tilalmat megszegő tulajdonossal szemben csak kártérítésre lesz jogosult. Ezzel szemben a Hetv. 85. § (2) bekezdésében foglalt tilalmat megszegő örökössel szemben az ellenérdekű fél mindig csak kártérítésre tarthat igényt, feltéve persze, hogy az örökös a tilalmat egyáltalán meg tudja szegni, hisz az ingatlan-nyilvántartásban (lajstromban) az örökhagyó tulajdonaként bejegyzett vagyontárgy esetében erre nem is nyílik lehetősége.

23 Kivéve: a hagyatéki költségeket és a hagyatéki eljárás költségeit [Ptk. 7:96. § (3) bek.]

dologi hagyomány, közérdekű meghagyás, végintézkedéssel alapított bizalmi vagyonkezelési jogviszony vagy a végintézkedéssel létesített alapítvány jogcímen igénye nincs, vagy

b) a hagyatéki eljárásban a hagyatéki vagyon átadása tekintetében nincs öröklési jogi vita vagy – figyelembe véve a (2) bekezdésben foglaltakat – másodlagos öröklési vita.

IX.3. Szükség van-e az ideiglenes hatályú hagyatékátadásra a kielégítési alap védelméhez?

Az ideiglenes hatályú hagyatékátadás értelmét másodlagos öröklési vita esetén az adja, hogy ezekért az igényekért – néhány kivételtől eltekintve – az örökös felelőssége a hagyatéki tárgyaira és hasznaira korlátozódik. Az is igaz viszont, hogy ha a követelés érvényesítésekor a hagyatéki tárgyai vagy hasznai már nincsenek meg, akkor az örökös azok értéke erejéig saját vagyonával is felel. Az örökös pro viribus felelőssége pedig már kicsit tompítja azt a miniszteri indokolásban is olvasható állítást, hogy a követelés jogosultjának erre a védelemre (vagy az ezt kiváltó pénzletételre, illetve jelzálogra) a követelés érvényesítéséig feltétlenül szüksége van.

Persze a pro viribus felelősség sem nyújt védelmet az olyan extra esetekre, amikor a hagyatéki vagyontárgy elidegenítése ellenérték nélkül történik, és az örökösnek a követelés kielégítéséhez szükséges saját vagyona sincsen. A hagyatéki vagyontárgy ingyenes átruházásáról szóló szerződés azonban a Ptk. 6:120. §-a szerint fedezetelvonó szerződésnek minősül, amely a követelés jogosultjával szemben hatálytalan. A relatív hatálytalanság következményeként pedig a vagyontárgyat megszerző személy a vagyontárgyból történő kielégítést és az arra vezetett végrehajtást túrni köteles.

De az ideiglenes hatályú hagyatékátadás szükségességét leginkább az kérdőjelezi meg, hogy a másodlagos öröklési vita tárgyát képező igények – és különösen a vitás hagyatéki hitelezői igények – kielégítési alapját más jogi eszközzel, nevezetesen a Vht. 185. §-a szerinti biztosítási intézkedéssel is meg lehet védeni.

A bíróság a jogosult kérelemére biztosítási intézkedést rendelhet el, ha a kérelmező valószínűsítette, hogy a követelés későbbi kielégítése veszélyben van. Biztosítási intézkedésként pénzkövetelés biztosítása és dolog zárlata rendelhető el, melyek közül a pénzkövetelés biztosítása a jogosult követelésének kielégítéséhez szükséges vagyoni fedezetet kívánja garantálni, akárcsak az ideiglenes hatályú hagyatékátadás. Utóbbi esetben ez úgy történik, hogy a Hetv. megtiltja a hagyatékot ideiglenes hatállyal megszerző örökösnek a hagyatéki vagyontárgyak elidegenítését és megterhelését, kivéve, ha a követelés összegét a közjegyzőnél letétbe helyezi vagy annak erejéig a hagyatékhoz tartozó ingatlanon jelzálog bejegyzését

engedélyezi. Biztosítási intézkedés esetében pedig úgy, hogy a végrehajtó felhívja az adóst a biztosítandó összeg végrehajtó részére történő azonnali kifizetésére, és ha az adós ennek nem tesz eleget, a végrehajtó a vagyontárgyait lefoglalja (az ingatlanra végrehajtási jogot jegyeztet be). Emellett a végrehajtó felhívja az adós bankszámláját kezelő pénzforgalmi szolgáltatót, hogy a biztosítandó összeget a számláról sem az adós, sem más javára ne fizesse ki.

A biztosítási intézkedés akkor rendelkezhető el, ha a bíróság a követelésről már határozatot hozott, de az még nem jogerős, vagy jogerős, de a benne foglalt teljesítési határidő még nem telt le (Vht. 186. § (1) bek.). De biztosítási intézkedés rendelkezhető el már akkor is, ha a követelésre bíróságnál keresetet indítottak, feltéve, hogy a követelés létrejöttét, mennyiségét és lejártát közokirattal vagy teljes bizonyító erejű magánokirattal igazolták [Vht. 187. § (1) c) pont].

Látható, hogy a két jogintézmény ugyanazt a célt szolgálja, és ezt a célt hasonló eszközökkel (a biztosítandó összeg „letétbe helyezésével”, ennek hiányában a rendelkezési jog korlátozásával) érik el. Nincs érdemi különbség abban sem, hogy milyen időponttól kezdve nyújtanak védelmet a követelés kielégítési alapjára vonatkozóan, hiszen a bíróság a biztosítási intézkedésről a kereset benyújtását követően soron kívül – de legfeljebb 8 napon belül – dönt, a végzés elleni fellebbezésnek pedig nincs halasztó hatálya.

De ami igazán fontos, az a két jogintézmény közti különbség. Az ideiglenes hatályú hagyatékátadáshoz elegendő a vita alapját képező pénzkövetelés egyszerű bejelentése. Ezzel szemben a biztosítási intézkedés elrendeléséhez minimum az szükséges, hogy a jogosult a követelés létrejöttét, összegét és lejártát közokirattal vagy teljes bizonyító erejű magánokirattal valószínűsítse. A biztosítási intézkedés elrendeléséhez valószínűsíteni kell továbbá, hogy a követelés későbbi kielégítése veszélyben van, ami eléggé észszerűnek tűnik egy olyan intézkedés esetében, aminek célja a követelés kielégítési alapjának védelme. Ezzel szemben a hagyatéki eljárásban még csak állítani sem kell ilyet, mert az ideiglenes hatályú hagyatékátadáshoz elegendő annyi, hogy az örökös a követelést vitassa. Pedig fontos látni, hogy önmagában a követelés vitatása nem jelenti azt, hogy a követelés későbbi kielégítése veszélyben van. A követelés vitatásából csak az következik, hogy az örökös önkéntes teljesítésre nem lesz hajlandó, de nem következik belőle az, hogy a követelés kielégítési alapját is el akarná vonni, ellehetetlenítve ezzel a követelés bírósági úton történő kielégítését.

Úgy gondolom ezért, hogy a másodlagos öröklési vita miatti ideiglenes hagyatékátadással a Hetv. egy olyan űrt igyekezett betölteni, ami valójában nem is létezett, és ehhez egy szélsőséges hitelezővédelmi eszközt választott, ami a semmilyen módon nem valószínűsített pénzkövetelések esetében is lehetővé teszi az örökös rendelkezési jogának elvonását anélkül, hogy egyébként bármi is utalna a fedezetelvonás veszélyére.

Kétséges tehát, hogy az ideiglenes hatályú hagyatékátadásra és a rendelkezési jog ezzel járó korlátozására valóban szükség van a másodlagos öröklési vita tárgyát képező pénzkövetelés kielégítési alapjának biztosításához, miközben erre más eszközök is rendelkezésre állnak.

IX.4. Mennyire hatékony eszköz az ideiglenes hatályú hagyatékátadás a kielégítési alap védelmére?

Ha mégis elfogadjuk azt az állítást, hogy az ideiglenes hatályú hagyatékátadásra szükség van a hagyatékkal szemben bejelentett vitás igények kielégítési alapjának védelméhez, akkor fel kell tennünk azt a kérdést, hogy hatékony eszköz-e ennek a célnak a megvalósításához.

Először is, a hagyaték ideiglenes hatályú átadásának feltétele, hogy a felek között másodlagos öröklési vita legyen. A másodlagos öröklési vita azonban nem jön létre akkor, ha az örökös a pénzben kiadni kért kötelesrész, a kötelmi hagyomány vagy a hitelezői igény tekintetében elismerő nyilatkozatot ugyan nem tesz, de azt nem is vitatja, vagyis azt mondja, hogy az igényre vonatkozóan a hagyatéki eljárásban nyilatkozatot tenni nem tud, illetve nem kíván. Nem jön létre másodlagos öröklési vita akkor sem, ha az örökös a követelésre semmilyen nyilatkozatot nem tesz, vagyis hallgat. A Hetv. szerint nem kell tárgyalást tartani önmagában azért, mert az eljárásban hagyatéki hitelezői igényt jelentettek be (a pénzben kért kötelesrész és a kötelmi hagyomány esetében igen, mert ezek végintézkedés létét feltételezik). Igaz ugyan, hogy tárgyalást kell tartani, ha vitás körülmény merült fel, de a hagyatéki hitelezői igény vitás voltára nem fog fény derülni, ha a közjegyző a hagyatékot tárgyalás tartása nélkül adja át. Ezekben az esetekben tehát a közjegyző a hagyatékot teljes hatállyal fogja átadni, az örököst pedig – a 85. § (2) bekezdésében foglalt korlátozások hiányában – semmi sem akadályozza meg abban, hogy a hagyatéki vagyonnal rendelkezzen. Mellesleg ugyanígy megtörténhet az is, hogy az örökös az igényt ugyan elismeri, de aztán önként nem teljesít, és mire a jogosult a követelését érvényesíti, az örökös – élve a teljes hatályú hagyatékátadás által biztosított rendelkezési jogával – a követelés kielégítési alapját elvonja.

Ráadásul, az ideiglenes hatályú hagyatékátadás is teljes hatályúvá válik, ha a hagyatéki per megindítását a jogosult nem igazolja vagy a bíróság a keresetet jogerősen elutasítja. Ebből a szempontból pedig jelentősége van annak, hogy a hagyatéki hitelezői igény, illetve azon belül az örökhagyó tartozásai különböznek a másodlagos öröklési vita fogalmi körébe vont többi pénzköveteléستől. A kötelesrész kiadása iránti igény az öröklés megnyílásával keletkezik, és ezzel egyidejűleg lejárttá is válik. A kötelmi hagyomány kiadása iránti igény szintén az öröklés megnyílásával keletkezik, és ekkor is jár le, kivéve, ha az örökhagyó

végintézkedésében annak teljesítésére más határidőt szabott. A hagyatéki eljárás befejezésekor tehát a kötelesrész iránti igény biztosan, a kötelmi hagyomány iránti igény pedig nagy valószínűséggel lejárt pénzkövetelés lesz. Ezzel szemben az örökhagyó tartozása az öröklés megnyílása előtt keletkezik, lejáratára pedig éppúgy eshet a hagyatéki eljárás befejezése előtti, mint az utáni időpontra.

Ha az örökhagyó örökösök által vitatott tartozása még nem járt le, akkor a hitelező nem tudja majd teljesíteni az ideiglenes hagyatékátadás feltételét, mert vagy nem fog pert (fizetési meghagyásos eljárást) indítani a le nem járt pénzkövetelés érvényesítésére, vagy ha mégis, akkor ezt a keresetet a bíróság el fogja utasítani.

Ha pedig az örökhagyó vitás tartozása már lejárt, akkor megint ahhoz a kérdéshez jutunk vissza, hogy a követelés kielégítési alapjának biztosítása céljából – az erre egyébként rendelkezésre álló eszközök mellett vagy helyett – szükség van-e az ideiglenes hatályú hagyatékátadásra. Ha a tartozásra már a végrehajtási eljárás is megindult, akkor biztosan nem, mert az adós időközben hagyaték tárgyává vált vagyont a végrehajtó már lefoglalta. Ilyen esetben a Hetv. rendelkezései egy abszurd helyzetet eredményeznek, mert ha az örökös a hitelezői igényt vitatja, és a hitelező a teljes hatályú átadáshoz nem járul hozzá, akkor a követelés jogosultját perindításra kell felhívni, ami egy folyamatban lévő végrehajtás mellett eleve értelmetlen. Ha pedig a hitelező a (korábbi) perindítás tényét igazolja, akkor a hagyatékot ideiglenes hatállyal kell(ene) átadni, ami egyrészt értelmetlen, hiszen ekkor már a teljes hatályúvá válás megállapításához szükséges jogerős határozat is rendelkezésre áll, másrészt pedig kontraproduktív, mivel a végrehajtási eljárás folytatásához az adós jogutódjának megállapítása szükséges, amihez viszont teljes hatályú hagyatékátadó végzés kell.

Ha az örökhagyó lejárt tartozására a végrehajtás még nem, de a per már megindult, akkor az ideiglenes hatályú hagyatékátadás azért nem szükséges, mert a peres eljárásban a jogosultnak lehetősége van (és korábban is lehetősége volt) biztosítási intézkedést kérni, feltéve, hogy a követelés kielégítési alapja veszélyben van, és azért nem praktikus, mert a félbeszakadt perben az alperes jogutódjának perbevonásához teljes hatályú hagyatékátadó végzés szükséges. Ugyanez a helyzet akkor is, ha a lejárt követelés érvényesítésére a hitelező az örökhagyóval szemben még nem indított pert, mert a biztosítási intézkedést – amennyiben annak feltételei fennállnak – már az örökös elleni per keresetlevelének benyújtásával egyidejűleg kérni tudja.

Ha pedig a másodlagos öröklési vita tárgya az örökhagyó olyan tartozása, amely a Vht. 23/C. § szerint bírósági peres eljárás nélkül végrehajtható közjegyzői okiraton alapul, akkor a Hetv. ideiglenes hagyatékátadásra vonatkozó szabályai nem is értelmezhetőek. Amennyiben a követelést az örökös vitatja, a hitelező pedig nem járult hozzá a teljes hatályú átadáshoz, akkor a követelés jogosultját

perindításra kell felhívni, ami azonban a közvetlen végrehajtásra lehetőséget nyújtó okirat birtokában értelmetlen volna.

Összegzőként megállapítható tehát, hogy az ideiglenes hatályú hagyatékátadás - mint a követelés kielégítési alapját biztosító hitelezővédelmi eszköz – a vitás hagyatéki hitelezői igények esetében diszfunkcionálisan működik, ugyanakkor érezhetően növeli a hagyatéki eljárás időtartamát. Ismét lehetővé kellene ezért tenni a hagyaték teljes hatályú átadását abban az esetben, ha az eljárásban csak a hagyatéki hitelezői igény vitás. Indokolt viszont fenntartani az ideiglenes hatályú átadást a 6. § (1) bek. *eb*) pont szerinti vitás hitelezői igény esetében, de egyértelműsítve azt, hogy az ideiglenes hatály kizárólag a vitás kötelmi igénnyel érintett vagyontárgyra vonatkozik.

Javaslat a Hetv. 83. § (6) bekezdésének szövegére:

83. §

(6) A 6. § (1) bekezdés *jb*) pontja szerinti másodlagos öröklési vita és a 6. § (1) bekezdés *ea*) pontja szerinti vitás hagyatéki hitelezői igény a hagyaték teljes hatályú átadásának nem akadályozza. A 6. § (1) bekezdés *eb*) pontja szerinti vitás hagyatéki hitelezői igény a hagyaték kötelmi igénnyel nem érintett részének teljes hatályú átadását nem akadályozza.

X. A tulajdoni igények

X.1. A vitás tulajdoni igények

Hatályos normaszöveg:

81. § (1) Ha vitás az örökösként érdekeltek között, hogy milyen ingó vagyontárgyak tartoznak a hagyatékhoz, a közjegyző a nem vitás ingó vagyontárgyakat a hagyaték átadására vonatkozó szabályok szerint azzal a figyelmeztetéssel adja át, hogy a vitás ingó vagyontárgyakra vonatkozó igény bírósági úton érvényesíthető.

(2) Ha az ingó vagyontárgy hagyatékba tartozását, tulajdonjogát az örökösként érdekelteken kívül álló igénylő teszi vitássá, a vagyontárgyat csak akkor lehet kihagyni a hagyatékból, ha

a) ezt az igényt az adott vagyontárgy vonatkozásában örökösként érdekeltek elismerik,

b) az ingó vagyontárgyon lévő jelből vagy más körülményből valószínű, vagy

c) az igénylő okirattal valószínűsíti,

hogy az ingó vagyontárgy nem tartozik a hagyatékhoz, hanem az igénylőt illeti meg.

(3) Közhiteles nyilvántartásban az örökhagyó tulajdonaként bejegyzett vagyontárgyat csak abban az esetben lehet a hagyatékából kihagyni, ha

- a) jogerős bírósági vagy véglegessé vált közigazgatási határozat alapján megállapítható, hogy az nem tartozott az örökhagyó hagyatékához, vagy
- b) a vagyontárgy tulajdonjogára igényt tartó személy a hagyatéki tárgyalás berekesztéséig, illetve tárgyalás nélküli hagyatékátadás esetén a hagyatékátadó végzés meghozataláig közokirattal igazolja, hogy javára a tulajdonjogot a nyilvántartásba bejegyezték.

71. § (1) A közjegyző a hagyatéki eljárást felfüggesztheti, ha

(...)

- b) a hagyaték vagy egy részének átadása olyan előzetes kérdés elbírálásától függ, amelynek tárgyában

(...)

- bb) polgári per vagy a bíróság hatáskörébe tartozó más polgári eljárás van folyamatban.

(2) A közjegyző a hagyatéki eljárást felfüggeszti, ha a hagyaték átadását befolyásoló kérdésben

(...)

- c) az ingatlan-nyilvántartásban az örökhagyó tulajdonaként

- ca) bejegyzett ingatlanra vagy annak a tulajdoni hányadára az örökhagyó túlélő házastársa vagy volt (elvált) házastársa házastársi vagyonközösség vagy élettársa élettársi vagyonközösség jogcímén őt megillető részesedés megállapítása vagy

- cb) be nem jegyzett ingatlannal kapcsolatban az örökhagyó tulajdonjogának ingatlan-nyilvántartásba való bejegyzése tárgyában bírósági vagy hatósági eljárás van folyamatban,

(...)

(3) Ha az (1) bekezdésben és a (2) bekezdés a)–c) pontjában meghatározott eljárás még nincs megindítva, de a rendelkezésre álló adatok és a megindításra jogosult nyilatkozata alapján rövid időn belül megindulása valószínűnek mutatkozik, a közjegyző az eljárás megindítására és annak igazolására az arra jogosultnak megfelelő határidőt tűz. Ha a határidő eredménytelenül telik le, az eljárás felfüggesztésének nincs helye. (...)

(4) A hagyatéki eljárás felfüggesztése az (1) és (2) bekezdésekben meghatározott eljárások jogerős, illetve végleges befejezéséig tarthat.

(...)

Probléma és megoldás:

Láthatjuk, hogy a Hetv. eltérő szabályokat állapít meg a vitatott tulajdoni igények érvényesítésére attól függően, hogy az igényt

a) ki érvényesíti: örökösként érdekelt vagy más személy [81. § (1) ill. (2) bek.],
b) mire érvényesíti: ingó vagyontárgyra vagy közhiteles nyilvántartásban az örökhatározó tulajdonként bejegyzett vagyontárgyra [81. § (1) (2) ill. (3) bek.],
c) milyen jogcímen érvényesíti: házastársi és élettársi vagyontársaság jogcímen vagy más jogcímen [71. § (1) *bb*) ill. 71. § (2) bek. *ca*) pont].

X.1.1. Ha a vitás tulajdoni igény tárgya ingó vagyontárgy (helyesen: közhiteles nyilvántartásba be nem jegyzett ingó dolog, jog vagy követelés)²⁴ és

a) a tulajdoni igényt örökösként érdekelt személy jelenti be, akkor a közjegyző a hagyatékhoz tartozása tekintetében vitás vagyontárgyat a hagyaték-ból kihagyja azzal a figyelmeztetéssel, hogy az arra vonatkozó igény bírósági úton érvényesíthető [81. § (1) bek.].

Elegendő tehát, ha valamelyik örökös azt állítja, hogy a hagyatéki leltárba felvett ingó vagyontárgy, pl. az örökhatározó tulajdonként nyilvántartott gépkocsi vagy az örökhatározó nevében vezetett bankszámla egyenlege az övé, és ezzel máris megakadályozta annak hagyatékként történő átadását. A törvény nyitva hagyja azt a kérdést, hogy a hagyatékból kihagyott vagyontárgyra vonatkozó igényt kinek kell peres úton érvényesítenie: az örökösöknek az igénylővel szemben vagy az igénylőnek az örökösökkel szemben? Rendezetlenül hagyja emellett azt is, hogy mi történik akkor, ha a vitás vagyontárgy tulajdonjogának megállapítására vonatkozó pert nem indítják meg. Fennáll ezért annak a veszélye, hogy a vitás vagyontárgy tulajdoni helyzete rendezetlen marad. Márpedig itt nem csak jelentéktelen ingóságokról lehet szó, hanem akár az ingatlanokkal összemérhető értékkel bíró bankszámlaegyenlegekről, értékpapírokról, műtárgyakról vagy nagyértékű gépjárművekről is.

b) a tulajdoni igényt örökösként érdekelteken kívül álló személy jelenti be, akkor a közjegyző a hagyatékhoz tartozása tekintetében vitás vagyontárgyat csak abban az esetben hagyja ki a hagyatékból, ha az igényt az örökösök elismerik, vagy az igénylő tulajdonjoga a körülményekből valószínűnek látszik, vagy tulajdonjogát az igénylő okirattal valószínűsíti [81. § (2) bek.].

Bár semmi sem indokolja, hogy ugyanazt az igényt másképp kelljen elbírálni akkor, ha pl. az örökhatározó túlélő házastársa, és akkor, ha mondjuk élettársa vagy volt házastársa jelentette be, ez jelenleg mégis így van.

Az (1) bekezdés szerinti esetköröktől eltérően ugyanis, itt nem lehet a hagyatékként bejelentett vagyontárgyat „bemondásra” kihagyni a hagyatékból, mert nem elegendő ehhez a tulajdoni igény bejelentése, hanem az is szükséges, hogy az

24 Egy lajstromozott hajó vagy egy repülőgép ugyan ingó vagyontárgy, de mégsem az ingó vagyontárgyakról szóló 81. § (1) és (2) bek. vonatkozik rá, hanem a közhiteles nyilvántartásba bejegyzett vagyontárgyakról szóló 81. § (3) bek.

igény valószínűnek tűnjön. A (2) bekezdés *a)* pontja szerint ugyan a hagyatékhoz tartozását illetően vitás vagyontárgy akkor is kihagyható a hagyatékból, ha az igényt az örökösök elismerik, de ez pont olyan, mintha azt tennénk fel, hogy a vaskarika fából van, hiszen ha az örökösök a tulajdoni igényt elismerik, akkor a vagyontárgy hagyatékhoz tartozása nem vitás, és – az igény jogcímétől függően – a 81. § (4) bek. *b)* pontja vagy 94. § (2) bekezdése vonatkozik rá.

Ha az igénylő tulajdonjogának valószínűsége miatt a közjegyző a vagyontárgyat a hagyatékból kihagyja, akkor ugyanabba a problémába ütközünk, mint az (1) bekezdés kapcsán: ki indít pert ki ellen, és mi történik, ha ezt senki sem teszi meg. Ha pedig az igény nem látszik valószínűnek és ezért a közjegyző a vagyontárgyat az örökösnek átadja, akkor az okozhat gondot, hogy az örökös a hagyatékhoz tartozását illetően vitás vagyontárggyal szabadon rendelkezhet, vele szemben az igénylő a perindításig semmilyen védelemben nem részesül. Érdekes ezt párhuzamba állítani a hagyatéki hitelező helyzetével, akinek nem kell valószínűsítene igényét, de ha azt az örökösök vitatják, a hagyatékot fősabály szerint csak ideiglenes hatállyal lehet átadni részükre, ami megakadályozza őket abban, hogy a hagyatéki vagyonnal rendelkezzenek. Ha tehát az örökösökön kívül álló személy a hagyatékként leltározott ingó vagyontárgyra csupán kötelmi jogcímen (adásvétel, ajándékozás, stb.) támaszt igényt, akkor vita esetén az örökösökkel szemben erősebb pozícióba kerül, mint ha igényét dologi jogi jogcímre (elbirtoklás, öröklés, házastársi vagy élettársi vagyonközösség) alapozná. Más lesz így a megítélése például annak a vitatott igénynek, amit az örökhagyó élettársa terjeszt elő a hagyatékként leltározott ingó vagyontárgyra, ha életközösségük a régi Ptk. hatálya alatt kezdődött, és más akkor, ha az új Ptk. alatt, hiszen előbbi esetben tulajdoni, utóbbi esetben kötelmi igényről van szó. Ugyanígy más szabályok vonatkoznak a volt házastárs által előterjesztett vitás igényre, ha az örökhagyóval törvényes vagyonjogi rendszerben éltek, és más akkor, ha házassági vagyonjogi szerződésükben közszerzeményi rendszert kötöttek ki.

2.) Ha a vitás tulajdoni igény tárgya közhiteles nyilvántartásban az örökhagyó tulajdonaként bejegyzett vagyontárgy, akkor a közjegyző a hagyatékhoz tartozása tekintetében vitás vagyontárgyat csak abban az esetben hagyja ki a hagyatékból, ha jogerős bírósági (közigazgatási) határozat alapján megállapítható az igénylő tulajdonjoga, vagy a hagyatéki tárgyalás berekesztéséig az igénylő tulajdonjogát a nyilvántartásba bejegyzik [81. § (3) bek.].

Az (1) és (2) bekezdéstől eltérően itt már az igény bejelentése és annak valószínűsítése sem elegendő a vitás vagyontárgy hagyatékból történő kihagyásához, hanem az szükséges, hogy az igénylő tulajdonjogát a nyilvántartásba bejegyezzék, vagy bíróság (hatóság) jogerős határozata állapítsa meg azt, hogy a vagyontárgy az igénylő tulajdonát képezi. Ez a rendelkezés a hagyatéki eljárás felfüggesztésének szabályaival kiegészülve válik a gyakorlatban is alkalmazhatóvá.

A 71. § (1) bekezdés *bb*) pontja szerint a közjegyző a hagyatéki eljárást felfüggesztheti, ha polgári per van folyamatban, a 71. § (2) bekezdés *ca*) pontja szerint pedig fel *kell* függesztenie azt, ha az örökhagyó tulajdonaként bejegyzett ingatlanra az örökhagyó házastársát, volt házastársát vagy élettársát házastársi, illetve élettársi vagyonközösség jogcímén megillető részesedés megállapítása iránt per van folyamatban. Sőt, utóbbi esetben a felfüggesztésnek akkor is helye van, ha a per még nincs folyamatban, de a közjegyző által a 71. § (3) bekezdése alapján adott határidőn belül az igénylő a perindítást igazolja.

Ha tehát az örökhagyó tulajdonaként bejegyzett ingatlanra az igénylő házastársi vagy élettársi vagyonközösség jogcímén jelent be igényt és indít pert, akkor a közjegyző a hagyatéki eljárást kötelezően felfüggeszti addig, amíg a bíróság a tulajdoni igényt elbírálja, és a per kimenetelétől függően fogja az ingatlant hagyatékként átadni vagy a hagyatékából kihagyni. Ha viszont ugyanez ráépítés vagy elbirtoklás jogcímén történik, akkor a közjegyző dönthet akár úgy is, hogy a hagyatéki eljárást nem függeszti fel, ami azzal a következménnyel járna, hogy a hagyatéki eljárás befejezéséig nem lesz olyan jogerős bírósági ítélet, ami alapján megállapítható volna, hogy az ingatlan nem tartozik az örökhagyó hagyatékához, ezért azt a hagyatékából kihagyni nem lehet, és át kell adni az örökösöknek.

Bár a 71. § (2) bekezdésének *c*) pontja mind tartalmát, mind megfogalmazását illetően pontatlan²⁵, a 71. § (1) bek. *bb*) pontja és a 71. § (2) bek. *ca*) pontja pedig indokolatlanul tesz különbséget a házastársi (élettársi) vagyonközösség jogcímén ingatlanra vonatkozóan, valamint a más jogcímen vagy más vagyontárgyra érvényesített tulajdoni igények között, mégis ezek a rendelkezések – egész pontosan a 71. § (2) bek. *ca*) pontja, valamint a 71. § (3) bek. – tűnnek alkalmasnak arra, hogy a hagyatéki eljárásban érvényesített tulajdoni igények egységes szabályai legyenek.

E tekintetben jelzésértékű, hogy a BH 2025. 189. számú eseti döntésében a Kúria úgy foglalt állást, hogy a Hetv. 81. § (2) bek. *c*) pontja szerinti okirat, amelyel az ingó vagyontárgy hagyatékba tartozását vitató igénylő az igényét valószínűsíti, lehet az a bírósági határozat is, amely megállapítja, hogy a vitás vagyontárgy vagy annak egy része az igénylő tulajdonában áll. A 71. § (1) bekezdés *bb*) pontja és 71. § (3) bekezdése alapján pedig a közjegyzőnek lehetősége van a tulajdonjog megállapítása iránti per megindítására az igénylőnek határidőt adni, és a

25 A Hetv. 71. § (2) bek. *ca*) pontját összeolvasva a következő értelmetlen mondatot kapjuk, amiből a volt élettársra való utalás is hiányzik, és amely csak az alábbi javítással válik nyelvtanilag és tartalmilag is helyessé: 71. § (2) A közjegyző a hagyatéki eljárást felfüggeszti, ha (...)

c) az ingatlan-nyilvántartásban az örökhagyó tulajdonaként

ca) bejegyzett ingatlanra vagy annak a tulajdoni hányadára az örökhagyó túlélő házastársa házastársát vagy volt (elvált) házastársa házastársát házastársi vagyonközösség vagy élettársa élettársát, illetve volt élettársát élettársi vagyonközösség jogcímén őt megillető részesedés megállapítása (...) tárgyában bírósági vagy hatósági eljárás van folyamatban.

per befejezéséig a hagyatéki eljárást felfüggeszteni. Ezzel ugyanis a Kúria a 81. § (2) bekezdésének olyan értelmezést adott, aminek eredményeképpen a közhiteles nyilvántartásban az örökhatagó tulajdonaként nyilvántartott vagyontárgyakra előterjesztett vitás tulajdoni igényekre előírt 81. § (3) bek. szerinti eljárást kiterjesztette az ingó vagyontárgyakra az örökösökön kívül álló személyek által előterjesztett vitás tulajdoni igényekre is, holott nyilvánvaló, hogy az igénylő tulajdonjogát megállapító jogerős bírósági ítélet jóval több, mint az az okirat, amit a 81. § (2) bek. c) pontja a tulajdoni igény valószínűsítéséhez megkövetel.

A fentiek összegzéseként megállapíthatjuk, hogy szükséges volna a tulajdoni igények hagyatéki eljárásban történő érvényesítésének szabályait racionalizálni és egységesíteni, függetlenül az igénylő személyétől, az igény tárgyától és az igény jogcímétől, az alábbiak szerint.

Amennyiben az örökhatagó hagyatékaként leltározott vagyontárgyra valaki tulajdoni igényt jelent be, és ezt az örökösöként érdekeltek vitatják, akkor a közjegyző 30 napos határidővel perindításra hívja fel az igénylőt vagy az örökösöket, attól függően, hogy a körülmények alapján melyikük tulajdonjoga valószínűsíthető. Ha a határidő leteltéig a perindítást igazolják, akkor a közjegyző a hagyatéki eljárást a vitás vagyontárgy(ak) tekintetében a per befejezéséig felfüggeszti, majd a jogerős bírósági ítélet tartalmától függően hagyatékként adja át vagy kihagyja a hagyatékból. Ha a perindításra nyitva álló határidő eredménytelenül telik le, a közjegyző a vitás vagyontárgyat hagyatékként adja át.

Az egységesítésen és racionalizáláson túl a díjszámítási szempontok is emellett szólnak, hiszen ha a tulajdoni vita folytán a nagyértékű ingóságokat a hagyatékból egyszerűen kihagyjuk, akkor azzal a díjszámítás alapját képező ügyértéket is csökkentjük.

Javaslat a Hetv. 81. § (1) (2) (3) bek. szövegére:

81. § (1) *Ha az örökhatagó hagyatékaként leltározott vagyontárgy hagyatékhoz tartozása az örökösént érdekelt és az igénylő közt vitás, úgy a közjegyző 30 napos határidővel felhívja az igénylőt vagy az örökösöként érdekeltet, hogy indítsa pert a vitás vagyontárgy tulajdonjogának megállapítására, és a perindítás tényét a fenti határidőn belül a közjegyző felé igazolja.*

(2) A közjegyző az igénylőt hívja fel perindításra, ha a vita tárgya

a) olyan vagyontárgy, amelyen az örökhatagó tulajdonjogát közhiteles vagy egyéb nyilvántartás tanúsítja,

b) olyan pénzügyi megtakarítás, értékpapír, egyéb jog vagy követelés, melyet az örökhatagó nevében vezetnek, kezelnek, illetve tartanak nyilván,

c) az a) és b) pontba nem tartozó olyan vagyontárgy, amely az öröklés megnyílásakor az örökhatagó birtokában volt, vagy egyéb körülmény folytán a hagyatékhoz tartozása valószínűnek látszik.

(3) A közjegyző ellenkező esetben az örökösként érdekeltet hívja fel perindításra.

(4) Ha az igénylő vagy az örökösként érdekelt a per megindítását határidőben igazolja, a közjegyző a hagyatéki eljárást a vitás vagyontárgy tekintetében a peres eljárás jogerős befejezéséig felfüggeszti, majd a jogerős bírósági határozat tartalmától függően dönt a vitás vagyontárgy hagyatékként történő átadásáról, a hagyatékából történő kihagyásáról vagy a hagyatéki eljárás megszüntetéséről.

(5) Ha a perindításra nyitva álló határidő alatt az igénylő vagy az örökösként érdekelt a per megindítását nem igazolja, a közjegyző a vitás vagyontárgyat az örökös hagyatékaként adja át.

X.2. A nem vitatott tulajdoni igények

Hatályos normaszöveg:

81. §

(4) Ha a leltárba felvett vagyona, vagyonrészre vagy vagyontárgyra az örökösök túlélő házastársa (volt házastársa) házastársi vagyontársaság jogcímén, vagy az örökösök túlélő élettársa (volt élettársa) az együttélés alatt keletkezett vagyontársaságból őt megillető részesedés jogcímén igényt tart és

a) az igényt tartó az egyetlen örökösként érdekelt, valamint az igény jogossága egyéb körülményekből valószínűnek mutatkozik,

b) igényét az örökösként érdekelt egyéb személy elismeri, vagy

c) arra az örökösként érdekelt felhívás ellenére sem nyilatkozik,

azt a hagyatékából ki kell hagyni, egyben – az *a)* és *b)* pontban foglalt esetek kivételével – külön végzésben meg kell állapítani, hogy az a házastársat (volt házastársat) vagy az élettársat (volt élettársát) illeti; e végzés jogerőre emelkedéséig a hagyatéki eljárást a vagyontárgy tekintetében fel kell függeszteni. Ha a vagyontárgy rendelkezési jogát közhiteles nyilvántartás tartalmazza, a tulajdonjognak a házastárs (volt házastárs) vagy az élettárs (volt élettárs) javára történő bejegyzése iránt a hagyatékátadó végzés megküldésével nyilvántartó hatóságot meg kell keresni. Ingatlant érintő bejegyzés esetén a közjegyző a bejegyzésre felhívja az ingatlan-nyilvántartást, és a felhíváshoz csatolja a hagyatékátadó végzést.

94. §

(2) Ha az örökösként érdekelt (...) az igénylőnek – az eredetileg a hagyatékhoz tartozónak tekintett – vagyontárgyra vonatkozó igényét elismeri, a közjegyző ezeket a jognyilatkozatokat egyezségbe foglalja, és dönt az egyezség jóváhagyásáról. Ha a közjegyző ezen egyezséget jóváhagyta, a hagyatékot az egyezség szerinti jogcímen szerző félnek átadja, átruházás esetén megállapítja az átruházó

örökösként érdekelt jogszerzésének (öröklés, halál esetére szóló ajándékozás, dologi hagyomány, végintézkedéssel létesített bizalmi vagyongazdálkodás) megfelelő jogcímet és a részesedése mértékét, és a hagyatékot az egyezség szerinti jogcímen szerző félnek átadja.

Probléma és megoldás:

A Hetv. rendelkezései az örökösök által nem vitatott tulajdoni igények tekintetében sem egységesek. Más szabályok vonatkoznak ugyanis a tulajdoni igényre, ha azt házastársi vagy élettársi vagyontársaság jogcímen [81. § (4) bek.], illetve, ha ettől eltérő jogcímen érvényesítik [94. § (2) bek.].

1.) Ha a tulajdoni igényt az örökhagyó házastársa (volt házastársa) vagy élettársa (volt élettársa) jelenti be házastársi, illetve élettársi vagyontársaság jogcímen, és

a) ő az egyetlen örökösként érdekelt, igénye pedig valószínűnek látszik, vagy

b) igényét az örökösként érdekeltek elismerik, vagy

c) igényére az örökösként érdekeltek felhívás ellenére nem nyilatkoznak,

akkor a vagyontárgyat (helyesen: annak tulajdoni igénnyel érintett hányadát) a hagyatékából ki kell hagyni, és meg kell rá állapítani, hogy a házastársat (volt házastársat), illetve élettársat (volt élettársat) illeti [81. § (4) bek.].

2.) Ha a tulajdoni igényt más jogcímen jelentik be, és azt az örökösként érdekeltek elismerik, a közjegyző a jognyilatkozatokat egyezségbe foglalja, és dönt annak jóváhagyása felől [94. § (2) bek.].

Látható, hogy a törvény az örökhagyó házastársa (volt házastársa) és élettársa (volt élettársa) által érvényesített vagyontársasági igényt a többi tulajdoni igényhez képest kiemelten kezeli. Csak az ilyen jogcímen előterjesztett tulajdoni igény esetében teszi ugyanis lehetővé a Hetv., hogy a tulajdoni igénnyel érintett vagyontárgyat a közjegyző akkor is kihagyja a hagyatékából, ha az igénylő az egyetlen örökös, ezért nincs, aki az igényt elismerje, vagy akkor, ha az örökösök az igényre felhívás ellenére sem nyilatkoznak. Minden más tulajdoni igény esetében erre csak akkor nyílik lehetőség, ha az igényre az örökösként érdekeltek kifejezett elismerő nyilatkozatot tesznek.

De valójában nem szól racionális érv amellett, hogy a vagyontársasági igényt előterjesztő házastárs (volt házastárs) és élettárs (volt élettárs) a többi igénylőhöz képest megkülönböztetett bánásmódban részesüljön. Mert igaz ugyan, hogy a vagyontársaság fennállása alatt a házastársak vagyonában meglévő vagyontárgyakról vélelmezni kell a közös vagyonhoz tartozást,²⁶ de egyrészt ez a vélelem sem az élettárs, sem a volt élettárs tulajdoni igényére nem áll fenn, másrészt pedig egy tulajdoni igény nemcsak akkor tud valószínűnek látszani (Hetv. 81. §

26 Ptk. 4:40. § (1) bekezdése.

(4) bek. a) pont), ha fennállása mellett vélelem szól, hanem akkor is, ha például a ráépítés jogcímén előterjesztett igényt annak jogosultja építési és használatbavételi engedély bemutatásával igazolja. Nincs valós indoka ezért annak, hogy a vagyontársra alapozott tulajdoni igényeket másképp szabályozzuk, mint az egyéb jogcímen bejelentetteket.

Nem csak a vagyontárs jogcímén előterjesztett tulajdoni igények esetében fordulhat elő ugyanis az a helyzet, hogy az igény előterjesztője egyben az örök-hagyó egyetlen örököse is, és mivel az igényt saját magával szemben érvényesíti, nincs olyan személy, aki arra elismerő nyilatkozatot tehetne. Méltánytalan lenne megfosztani például egy illetékfizetésre kötelezett örökös attól a lehetőségtől, hogy a hagyatéki eljárásban ráépítés jogcímén tulajdoni igényt érvényesítsen, mentesülve ezáltal az általa létesített épület értéke utáni illetékfizetés alól. Indokolt volna ezért a 81. § (4) bek. a) pontja szerinti lehetőséget valamennyi tulajdoni igényre kiterjeszteni.

Ezzel szemben a 81. § (4) bek. c) pontja szerinti lehetőség még a privilegizáltan kezelt vagyontársi igények esetében is indokolatlannak tűnik. Általánosan elfogadott eljárásjogi elv ugyanis, hogy a fél hallgatását nem lehet az ellenérdekű fél igényének elismeréseként vagy saját jogáról való lemondásként értelmezni. Nem volna ezért helyes ezt a többi tulajdoni igényre is kiterjeszteni.

Az sem teszi egyszerűbbé a helyzetet, hogy a törvény három különböző eljárási megoldást alkalmaz a nem vitás tulajdoni igényrel érintett vagyontárgy hagyatékából történő kihagyására:

a) a 94. § (2) bekezdése szerint, ha az örökös az igénylő tulajdoni igényét elismeri, akkor a közjegyző a jognyilatkozatokat egyezségbe foglalja, és dönt annak jóváhagyása felől;

b) a 81. § (4) bekezdésének c) pontja szerint, ha az örökös a tulajdoni igényre felhívás ellenére nem nyilatkozik, akkor külön végzést kell hozni annak megállapításáról, hogy a vagyontárgy (pontosabban annak vagyontársi igényrel érintett hányada) a házastársat (volt házastársat) illetve élettársat (volt élettársat) illeti, a végzés jogerőre emelkedéséig pedig a hagyatéki eljárást a vagyontárgy tekintetében fel kell függeszteni;

c) a 81. § (4) bekezdésének a) pontja szerint, ha az igénylő az egyetlen örökös-ként érdekelt és igénye valószínűnek látszik, akkor külön végzést hozni nem kell.

Bár ennek kapcsán a törvény többet nem mond, az tűnik logikusnak, hogy mivel más örökös hiányában az igénylő egyezséget kötni nem tud, a külön végzés meghozatalának pedig a törvény szerint nincs helye, a vagyontárgyon fennálló tulajdonjog megállapítása csak a hagyatékátadó végzésben történhet meg.

A Hetv. által felkínált opciók közül a 81. § (4) bek. c) pont szerinti feleslegesen körülményes és hosszadalmas: a közjegyző előbb fellebbezhető végzést

hoz az igénylő tulajdonjogának megállapításáról, majd hagyatékátadó végzést hoz a vagyontárgy tulajdoni igényrel nem érintett hányadának átadásáról, ami ellen ugyancsak fellebbezésnek van helye, pedig mindez történhetne magában a hagyatékátadó végzésben is. A külön végzés jogerőre emelkedéséig ráadásul a hagyatéki eljárást a vagyontárgy tekintetében fel is kell függeszteni, ami – egy esetet leszámítva – felesleges, hiszen enélkül sem jutna eszébe senkinek sem, hogy azt megelőzően adja át a vagyontárgyat, hogy jogerősen eldőljön, annak milyen hányada tartozik a hagyatékhoz. Ez a kivételes eset pedig az, ha a tulajdoni igényre felhívás ellenére nem nyilatkozó örökös az igénylő tulajdonjogát megállapító külön végzést megfellebbezi, a közjegyző pedig a hagyaték többi részére rész-hagyatékátadó végzést hoz. Ez esetben ugyanis a hagyatéki eljárás ügyviteli szempontból csak akkor lesz befejezett, ha a rész-hagyatékátadó végzéssel át nem adott hagyatéki vagyon tekintetében a közjegyző az eljárást felfüggeszti.²⁷ Ebből azonban logikusan a felfüggesztés opcionális, nem pedig kötelező előírása következne.

A 94. § (2) bekezdése - és az azzal tartalmilag azonos, csak jogcímében más 81. § (4) bek. *b*) pontja - szerinti esetre szóló megoldás szerint a közjegyző a felek tulajdoni igényre vonatkozó egyező nyilatkozatait egyezségbe foglalja, amit végzéssel jóváhagy, majd – a végzéssel jóváhagyott egyezség tartalmát megismételve – a hagyatékátadó végzésben is megállapítja, hogy a vagyontárgy vagy annak hányada az igénylőt illeti, azt a hagyatékból kihagyja, a hagyatékból ki nem hagyott hányadot pedig az örökösöknek átadja. Mégpedig mindezt úgy, hogy a 94. § (2) bekezdésében nincs szó arról, hogy az egyezség tartalmának a hagyatékátadó végzésben is szerepelnie kell, a 81. § (4) bek. *b*) pontjában pedig még arról sem, hogy a vagyontársasági igényt bejelentő (volt) házastárs, (volt) élettárs és az örökösként érdekelt nyilatkozatait egyezségbe kellene foglalni.

Ennek fényében felmerül a kérdés: valóban szükséges-e az igénylő és az örökös egyezsége annak hagyatékátadó végzésben való megállapításához, hogy a vagyontárgy az igénylő tulajdona, és nem volna-e elegendő ehhez a tulajdoni igény bejelentése, valamint annak örökös által történő elismerése? Olyan ez, mint ha a bíróság előbb jóváhagyná a peres felek egyezségét, majd ítéletet hozna ugyanerről, amiben kötelezné a feleket az egyezségben foglaltak teljesítésére.

A nyilatkozatok egyezségbe foglalásának és jóváhagyásának mellőzése már önmagában is egyszerűsítene az eljárást. Azonban gyakorlati jelentőséget is adhat neki az a tény, hogy az egyezséget jóváhagyó végzés ellen fellebbezésnek van helye²⁸, amivel egy hagyatéki hitelező akár élhet is, ha úgy ítéli meg, hogy a felek egyezségének célja a hitelezői igény kielégítési alapjának csökkentése.

²⁷ Lásd a közjegyzői ügyvitel szabályairól szóló 29/2019. (XII.20) IM rendelet (KÜSZ) 35. § (3) bek. 14. pontjának *a*) és *c*) alpontjában foglaltakat.

²⁸ Lásd Hetv. 110. § (2) be. g) pontja

Ez pedig akadályozná a hagyatéki eljárás befejezését, hiszen – a 81. § (4) bek. c) pontja szerinti külön végzéshez hasonlóan – az egyezséget jóváhagyó végzés jogerőre emelkedéséig sincs lehetőség a hagyatékátadó végzés meghozatalára, mivel a tulajdoni igény jogerős rendezéséig nem tudható, hogy mi lesz a hagyatékként átadandó vagyon. Ha viszont a közjegyző a felek egyező nyilatkozatai alapján közvetlenül a hagyatékátadó végzésben állapítja meg az igénylő tulajdonjogát, akkor ezzel az eljárás befejeződik, a hitelező pedig az érdemi befejező határozat elleni fellebbezésben tudja kifogásolni a vagyontárgy hagyatékából történő kihagyását. Emellett szól továbbá az is, hogy amennyiben az igénylő egyben az egyetlen örökös, akkor az egyezségkötés eleve kizárt, ezért ha valamilyeni tulajdoni igényre vonatkozó egységes szabályozásban gondolkodunk, akkor egyedül ez a megoldás jöhet szóba.²⁹

javaslat a Hetv. 81. § (4) bek. szövegére:

81. §

(6) Ha az örökragyó hagyatékaként leltározott vagyontárgyra az igénylő tulajdoni igényt jelent be és

a) igényét az örökösként érdekeltek elismerik, vagy

b) az igénylő az egyetlen örökösként érdekel, tulajdoni igényének jogossága pedig a körülményekből valószínűnek látszik,

a vagyontárgyat, illetőleg annak tulajdoni igénnyel érintett hányadát a hagyatékából ki kell hagyni, egyben a hagyatékátadó végzésben meg kell állapítani, hogy annak tulajdonjoga részben vagy egészben az igénylőt illeti meg. Ha a vagyontárgy tulajdonjogát közhiteles nyilvántartás tanúsítja, a közjegyző a jogerős hagyatékátadó végzés nyilvántartó hatóság részére történő megküldésével az igénylő tulajdonjogának bejegyzése iránt is intézkedik.

Összegzés

Ahogy azt a bevezetőben már előre jeleztem: ez az írás önkényes és szubjektív. Véleménycikk, és ahogy az ilyeneknél lenni szokott: „a szerző véleménye nem feltétlenül tükrözi a szerkesztőség hivatalos álláspontját.” Tisztában is vagyok vele, hogy nagy valószínűséggel a fent felsoroltak egyikéből sem lesz jogszabály-

²⁹ Nem szólnak ez ellen a díjszámítási megfontolások sem, hiszen a díjszámítás módja most sem más annak függvényében, hogy az elismert tulajdoni igénnyel érintett vagyontárgyat egyezséggel, külön végzéssel vagy a hagyatékátadó végzésbe foglalt rendelkezéssel hagyjuk ki a hagyatékából. Mindhárom esetben az történik ugyanis, hogy a hagyatéki ügyérték csökken, de a hagyatékából történő kihagyás és az igénylő tulajdonjogának megállapítása, mint „külön jogügylet” ügyértékeként felszámításra kerül. Ez pedig az egységes eljárásjogi megoldás esetén sem lenne máshogy.

módosítás, de még csak a jelenlegi „mainstream” jogértelmezés vagy jogalkalmazási gyakorlat sem fog változni általa. Ez a „pár oldal” nem is ezért íródott. A cél inkább az volt, hogy tegyünk egy lépést egy egészségesen kritikus gondolkodásmód felé. Ez volna ugyanis a bevezetőben említett másik mániám.

Ezzel kapcsolatos „elméletem” szerint az emberi természet velejárója, hogy szeretjük a biztonságot. Szeretjük például, ha egy jogszabálynak csak egy helyes értelmezése, egy jogi problémának csak egy helyes megoldása van. Azt is szeretjük, ha ezt nem nekünk kell kitalálnunk, hanem készen kapjuk valahonnan: ha van rá „hivatalos állásfoglalás”. De a valóság nem ilyen. Egy jogszabálynak többnyire nem egy értelmezése, egy jogi problémának nem egy megoldása van. Ahogy az sem biztos, hogy nem lehet rossz egy szabály akkor, ha azt a Ptk. vagy a Hetv. tartalmazza, vagy nem lehet irracionális egy joggyakorlat akkor, ha azt emberemlékezet óta folytatjuk. Nem szabad hagynunk ezért elsorvadni azt a készségünket, hogy a több lehetséges megoldás vagy értelmezés közül képesek legyünk saját indokaink alapján is kiválasztani az általunk helyesnek gondoltat, vagy azt mondani valamire, hogy nem jó, még akkor is, ha ez elsőre eretnekségnek vagy tabudöntögetésnek tűnik.

Felhasznált irodalom

Anka Tibor, Öröklési jog – Hagyatéki eljárás. HVG-ORAC, Budapest, 2014.